

**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΤΟ ΙΡΑΝ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1953 - 1979:
ΔΥΤΙΚΑ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ, ΠΡΑΞΙΚΟΠΗΜΑ ΚΑΙ Η ΙΣΛΑΜΙΚΗ
ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ**

**ΣΑΓΟΥ ΣΤΑΥΡΙΑΝΗ - ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ
ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΔΡΑΚΟΥΛΑΡΑΚΟΣ ΣΤΑΥΡΟΣ
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2025**

**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΤΟ ΙΡΑΝ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1953 - 1979:
ΔΥΤΙΚΑ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ, ΠΡΑΞΙΚΟΠΗΜΑ ΚΑΙ Η ΙΣΛΑΜΙΚΗ
ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ**

**Διπλωματική Εργασία η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση
μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στις Διεθνείς Σχέσεις στην
Στρατηγική και την Ασφάλεια**

**ΣΑΓΟΥ ΣΤΑΥΡΙΑΝΗ - ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ
ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΔΡΑΚΟΥΛΑΡΑΚΟΣ ΣΤΑΥΡΟΣ
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2025**

Πνευματικά Δικαιώματα

Copyright Σταυριανή Ευαγγελία 2025

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος . All rights reserved.

Σελίδα Εγκυρότητας

Ονοματεπώνυμο Φοιτητή: Σάγου Σταυριανή Ευαγγελία

Τίτλος Διπλωματικής Εργασίας : Οι εξελίξεις στο Ιράν το 1953-1979 : δυτικά συμφέροντα, πραξικόπημα και ισλαμική επανάσταση

Η παρούσα διπλωματική εργασία Διπλωματική Εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις.

Εξεταστική Επιτροπή

Πρώτος επιβλέπων (Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφου) Δρ Δρακουλαράκος Σταύρος

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής Δρ Φλούρος Φλώρος

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής Δρ Ζακία Άκρα

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Η Σάγου Σταυριανή - Ευαγγελία γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής , δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο “ Οι εξελίξεις στο Ιράν το 1953-1979 : δυτικά συμφέροντα , πραξικόπημα και ισλαμική επανάσταση” , αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές αναφορές . Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες , κείμενο και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή η και σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Η Δηλούσα

Σάγου Σταυριανή - Ευαγγελία

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου Δρακουλαράκο Σταύρο για την σημαντική καθοδήγησή του στην πορεία εκπόνηση της εργασίας του καθ' όλη την διάρκεια του εξαμήνου. Η βοήθεια του υπήρξε πολύτιμη σε όλες τις δυσκολίες που συνάντησα είτε σε θέμα χρόνου είτε σε θέμα επιστημονικής έρευνας για να συγκροτήσω την διατριβή όπως αρμόζει. Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου για την αμέριστη συμπαράσταση τους προς εμένα η οποία έπαιξε σημαντικό ρόλο στο να φέρω εις πέρας το συγκεκριμένο έργο.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Καθόλη την πορεία της ιστορίας του το Ιράν αποτελεί ένα κράτος πολύπαθο που εξακολουθεί να εκπλήσσει τόσο τους ανθρώπους όσο και τον εαυτό του (Kian – Thiebaut 2006, 26). Πρόκειται για ένα κράτος με μεγάλο πληθυσμό και μακρά ιστορία που συχνά αποτελούσε πεδίο διαφωνιών τόσο από την πλευρά του πομπού όσο και από την πλευρά του δέκτη. Στη συγκεκριμένη εργασία θα μελετηθούν δύο σημαντικά γεγονότα που κλόνισαν το εσωτερικό του Ιράν και αποτελούν σημείο αναφοράς μέχρι και τη σημερινή εποχή: το πραξικόπημα του 1953 ως επιχείρηση του Ηνωμένου Βασιλείου και των ΗΠΑ, καθώς και η Ισλαμική Επανάσταση του 1979.

Μέσα από τη μελέτη της διεθνούς βιβλιογραφίας αποτυπώνονται οι εξελίξεις των δύο κομβικών αυτών γεγονότων καθώς και τον τρόπο με τον οποίο επιδεινώθηκαν οι σχέσεις του Ιράν με την Δύση και επίσης ΗΠΑ. Επίσης, στην εργασία γίνεται αναφορά στις κυρώσεις οικονομικής μορφής από το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών και τις ΗΠΑ κατά του Ιράν. Οι τελευταίες, σε συνδυασμό με την καλλιέργεια του κληρικού συγκεντρωτισμού στο Ιράν οδήγησαν τόσο στη σημερινή κατάσταση των διακρατικών του σχέσεων, όσο και στον κοινωνικό αναβρασμό στο εσωτερικό του.

ABSTRACT

Throughout its history, Iran has been a long-suffering state that he still surprises both people and himself (Kian – Thiebaut 2006,26). It is a state with a large population and a long history that often was a field of dispute both on the part of the transmitter and on the side of the receiver . In this particular work , two important events will be studied which they shook the interior of Iran and are a point of reference even today era the 1953 coup as a UK US operation , as well as the Islamic Revolution of 1979.

Through the study of the international literature, the developments of the two are reflected of these pivotal events as well as how relations deteriorated of Iran with West and also the US. Also in the work, reference is made to financial sanctions by the United Nations Security Council and the US against Iran

Keywords: coup , Islamic Revolution ,UK, USA , Iran , financial sanction

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
1ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ.....	3
1.1 Αναφορά στις θεωρίες των Διεθνών Σχέσεων	3
1.2 Ο κλασικός ρεαλισμός.....	4
2ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ.....	8
2.1 Το πραξικόπημα κατά του Ιράν το 1953.....	8
2.2 Η κυβέρνηση Μοσαντέκ και οι προτεραιότητες της	8
2.3 Η κρίση των σχέσεων ανάμεσα σε Βρετανία και στο Ιράν - Η στάση των ΗΠΑ	10
2.4 Η δύναμη του κόμματος Τουντέχ	12
2.5 Ηγεσία Παχλαβί στην χώρα και αποτελέσματα πολιτικής	14
3ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ.....	16
3.1 Η Ισλαμική Επανάσταση του 1979.....	16
3.2 Η επιρροή της ισλαμικής επανάστασης στα εσωτερικά πράγματα του Ιράν.....	17
3.3 Η επιρροή της επανάστασης στην πολιτική και οικονομία της χώρας.....	19
3.4 Κυρώσεις των ΗΠΑ- Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Έθνών.....	25
4ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ.....	31
4.1 Αποτίμηση της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής έναντι του Ιράν	31
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	35
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	37
Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία	37
Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία	38

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το Ιράν αποτελεί σημαντικό κράτος της Μέσης Ανατολής τόσο στον οικονομικό όσο και στο γεωπολιτικό τομέα. Το γεγονός ότι το Ιράν διαθέτει μεγάλα αποθέματα πετρελαίου και φυσικού αερίου αναδεικνύει την γεωοικονομική του σημασία, ενώ η θέση του στον Περσικό Κόλπο καθιστά εμφανές το γεωστρατηγικό του βάρος. Λόγω αυτών των πλεονεκτημάτων, το Ιράν βρίσκεται συχνά στο επίκεντρο της πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων, πράγμα που είχε αρνητικό αντίκτυπο στην πολιτική και οικονομική του ανάπτυξη, με σημείο καμπής την ανατροπή του πρωθυπουργού Μοχάμεντ Μοσαντέκ με το πραξικόπημα του 1953. Η δεκαετία του 1950 ήταν σημαδιακή για την Μεγάλη Βρετανία, η οποία έχανε την ισχύ της και έδινε την σκυτάλη της δυτικής ηγεμονίας στην αμερικανική υπερδύναμη. Ενώ κυριαρχούσε ο σοβιετικός κίνδυνος, η Ουάσιγκτον ανακοίνωσε το δόγμα Αιζενχάουερ το 1957 και αργότερα το δόγμα Κάρτερ, με τα οποία ανακηρύσσεται η περιοχή του Κόλπου ως περιοχή ζωτικής σημασίας για τα αμερικανικά συμφέροντα.

Με την παρούσα διπλωματική εργασία, επιχειρείται να μελετηθεί ο αντίκτυπος που είχε το πραξικόπημα του 1953 στο Ιράν το οποίο σχεδιάστηκε από τις ΗΠΑ και την Μεγάλη Βρετανία με στόχο την βίαιη ανατροπή του δημοκρατικά εκλεγμένου πρωθυπουργού Μοχάμεντ Μοσαντέκ . Το γεγονός αυτό χαρακτηρίζονταν κρίσιμο για την παγκόσμια ιστορία και επηρέασε με τραυματικό τρόπο τόσο το Ιράν όσο και την ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής. Πέρα από το πραξικόπημα ένα άλλο κομβικό γεγονός που επέφερε ριζικές αλλαγές στην ιστορία του Ιράν ήταν η Ισλαμική Επανάσταση του 1979 η οποία οδήγησε στην πτώση της ιρανικής μοναρχίας και της δυναστείας Παχλαβί (1925-79) καταλήγοντας στην εδραίωση της Ισλαμικής Δημοκρατίας στο Ιράν υπό την ηγεσία του Ρουχολάχ Αγιατολάχ Χομεϊνί.

Η παρούσα μελέτη δομείται σε τέσσερα κεφάλαια ως εξής: Στην πρώτη ενότητα επιχειρείται να καταγραφεί η θεωρία του κλασικού ρεαλισμού υπό το πρίσμα των γεγονότων στο Ιράν. Πιο συγκεκριμένα, ο κλασικός ρεαλισμός εστιάζει στο ότι τα κράτη είναι οι κυρίαρχοι δρώντες μέσα στο διεθνές σύστημα και όχι οι διεθνείς οργανισμοί ή άλλοι δρώντες. Επιπλέον, σύμφωνα με τη θεωρία, στο διεθνές σύστημα επικρατεί αναρχία, γεγονός που το καθιστά άκρως ανταγωνιστικό. Τα κράτη είναι οντότητες οι οποίες υπολογίζουν μόνο στις δικές τους επιλογές αποκομίζοντας δικά τους κέρδη και προωθώντας τα δικά τους συμφέροντα και την *raison d'être* τους.

Τον πυρήνα της εργασίας αποτελούν το δεύτερο και το τρίτο κεφάλαιο, με το πρώτο να πραγματεύεται περί της αρχής του πραξικοπήματος και τους στόχους του, καθώς περί της ζωής και της πολιτικής πορείας του ηγέτη Μοχάμεντ Μοσαντέκ . Οι στόχοι όμως του Μοσαντέκ που ήταν η εθνικοποίηση της παραγωγής πετρελαίου , η ανεξαρτητοποίηση του Ιράν καθώς

και η εγκαθίδρυση των δημοκρατικών αρχών στο κράτος είχαν ως αποτέλεσμα να προκαλέσουν έντονες διαφωνίες με τον Σάχη και με την Μεγάλη Βρετανία . Επίσης θα μελετηθεί σχετικά με το πώς κορυφώθηκαν οι εντάσεις ανάμεσα σε Μεγάλη Βρετανία και Ιράν και ποια η στάση των ΗΠΑ απέναντι σε αυτή την κρίση την οποία στήριζε το Λονδίνο. Στο δεύτερο κεφάλαιο περιγράφεται με λεπτομέρεια η πορεία του κομμουνιστικού κόμματος Τουντέχ και ο ρόλος που διαδραμάτισε στο πραξικόπημα . Βασικός παράγοντας επίσης του πραξικοπήματος αποτελούσε η ηγεσία του Σάχη Ρεζά Παχλαβί καθώς σε αυτό το υποκεφάλαιο αναλύεται η πολιτική του πορεία και η σύγκρουση που είχε με τον Μοσαντέκ λόγω του ότι υπήρξε διαφωνία από πλευράς του Σάχη για την εθνικοποίηση πετρελαίου. Στο τέλος του δεύτερου κεφαλαίου, γενικότερα θα μελετηθεί η ουσιαστική σημασία του πραξικοπήματος, οι επιπτώσεις του και η συμβολή του κλασικού ρεαλισμού.

Στο τρίτο κεφάλαιο θα μελετηθεί η Ισλαμική Επανάσταση του 1979 και με ποιους τρόπους επηρέασε τα εσωτερικά πράγματα του Ιράν, αναλύοντας τη ζωή και την πολιτική του καριέρα του Αγιατολάχ Χομεινί και τον ρόλο που διαδραμάτισε στην επανάσταση. Στο πρώτο υποκεφάλαιο θα μελετηθεί η επιρροή που άσκησε η επανάσταση στα εσωτερικά πράγματα του Ιράν καθώς ο Χομεινί δεν εστίαζε αποκλειστικά στην διακυβέρνηση του Ιράν αλλά και στη θέσπιση των νόμων θρησκευτικής μορφής.

Στο τρίτο κεφάλαιο θα επισημανθούν οι κυρώσεις που επιβλήθηκαν από τις ΗΠΑ προς το Ιράν όπως και του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών που είχαν οικονομική και στρατιωτική μορφή . Τέλος, στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται μία αποτίμηση της εξωτερικής πολιτικής του Ιράν σε αντιπαραβολή με τη στάση της Δύσης και των ΗΠΑ.

1ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

1.1 Αναφορά στις θεωρίες των Διεθνών Σχέσεων

Σύμφωνα με τον Ηρακλείδη (2015, 18) οι Διεθνείς Σχέσεις είναι ο κλάδος που εκτός του ότι ασχολείται με τις σχέσεις μεταξύ των κρατών, την εξωτερική πολιτική και την διπλωματία έχει την τάση να επηρεάζεται από φιλοσοφικές παραδόσεις των κοινωνικών επιστημών. Η απαρχή όμως των σύγχρονων διεθνών σχέσεων σημειώνεται από την Συνθήκη της Βεσφαλίας του 1648 που υπογράφηκε στις 24 Οκτωβρίου και όριζε την αναδιάταξη του χάρτη της Ευρώπης.¹ Η συνθήκη ουσιαστικά έδωσε τέλος στον Τριακονταετή Πόλεμο που ανέτρεψε δραματικά όλο το κλίμα της Ευρώπης και έλαβε χώρα στα εδάφη της σημερινής Γερμανίας. Οι Διεθνείς Σχέσεις θεωρούνται μια σύγχρονη και νεότερη επιστήμη η οποία μετά το τέλος του Α' Παγκοσμίου πολέμου για την ακρίβεια το 1919 είχε αποκτήσει έδρα στο πανεπιστήμιο που σημαίνει ότι καθιερώθηκε ως επίσημος κλάδος των πολιτικών επιστημών. Εν ολίγοις η Συνθήκη είχε ονομαστικά δύο αρχές. Η πρώτη ήταν η αρχή της μη επέμβασης και η δεύτερη ήταν η αρχή της αποδοχής της ανεξαρτησίας όλων των κρατών

Οι Διεθνείς Σχέσεις επιπλέον εστιάζουν στην εξέλιξη των πολιτικών γεγονότων και της πολιτικής συμπεριφοράς σε διεθνή κλίμακα (Κουσκουβέλης 2017, 33). Οι υποθέσεις που εξετάζονται στον συγκεκριμένο κλάδο αφορούν τη διάρθρωση και τη λειτουργία του διεθνούς συστήματος, το ρόλο της ισχύος που παίζεται σε κάθε κράτος, τους ανταγωνισμούς πολιτικο-οικονομικού χαρακτήρα, όπως για παράδειγμα οι σχέσεις και οι διαφορές μεταξύ Βορρά και Νότου, ο πόλεμος, οι συμμαχίες όπως για παράδειγμα του ΝΑΤΟ ή ακόμα υποθέσεις που αφορούν τον έλεγχο εξοπλισμών, την αλληλεξάρτηση και τη συνεργασία σε διεθνές επίπεδο.

Κλασικές θεωρίες των Διεθνών Σχέσεων είναι ο ρεαλισμός, ο φιλελευθερισμός ή πλουραλισμός-ιδεαλισμός και ο μαρξισμός (Κουσκουβέλης 2017, 33). Στο ρεαλισμό επικρατεί η άποψη ότι η πολιτική είναι ένας αγώνας για την απόκτηση ισχύος (Κουλουμπής 2008, 9). Για τους ρεαλιστές, η ισχύς σχετίζεται με την ικανότητα του δρώντα να ελέγχει την συμπεριφορά του άλλου δρώντα. Οι κυριότεροι στοχαστές στη ρεαλιστική θεωρία των Διεθνών Σχέσεων ήταν ο Θουκυδίδης, ο Μακιαβέλλι και ο Morgenthau. Από την άλλη πλευρά βρίσκεται ο φιλελευθερισμός, ο οποίος ορίζεται διαφορετικά και ως ιδεαλισμός ή διεθνισμός που σύμφωνα με τους Russel (2000, 577-8) και Young (2002, 39) βασίζονταν στον καθορισμό της ελευθερίας και της ατομικής ελευθερίας. Στην πορεία εδραιώθηκε και ο μαρξισμός που συνδέεται με την αλλαγή του κόσμου με επαναστατικό τρόπο.

¹ Σαν Σήμερα: Υπογράφηκε η Συνθήκη της Βεσφαλίας, *Καθημερινή* 24.10.2024

Η μεγάλη σχολή σκέψης η οποία μας επιτρέπει να μελετήσουμε τα γεγονότα του Ιράν στο πραξικόπημα του 1953 και στην επανάσταση του 1979 είναι ο κλασικός ρεαλισμός ο οποίος θα αναλυθεί στην επόμενη παράγραφο.

1.2 Ο κλασικός ρεαλισμός

Σε αρχικό στάδιο, ο κλασικός ρεαλισμός ερμηνεύει τα γεγονότα στις Διεθνείς Σχέσεις υπολογίζοντας δευτερεύοντες εσωτερικούς δρώντες μέσα στα κράτη όπως και εσφαλμένες απόψεις των ηγετικών ελίτ που οδηγούν σε στρεβλή εξισορρόπηση. Οι κύριοι εκπρόσωποι της συγκεκριμένης θεώρησης από την αρχαιότητα ήταν ο Θουκυδίδης, ο Μακιαβέλι, ο Χομπς και ο Κλαουζεβιτς (Κουσκουβέλης 2007, 58). Κατά τον 20ο αιώνα ήρθαν στην επιφάνεια και άλλοι γνωστοί εκπρόσωποι του ρεαλισμού όπως ο Carr, Spykman, Hans Morgenthau, Raymond Aron, Henry Kissinger, Z. Brzezinski, S. Huntington ενώ για κάποιο χρονικό διάστημα επικράτησαν ο Robert Gilpin, ο Stanley Hoffman και Stephen Krasner.

Κατά τον κλασικό ρεαλισμό, τα κράτη είναι οι μοναδικοί δρώντες που έχουν σημασία στο διεθνές σύστημα και όχι οι διεθνείς οργανισμοί και βάση αυτής της άποψης κυριαρχούν ορισμένα αξιώματα (Keohane 1983, 506). Από πρώτη άποψη τα κράτη αποτελούν βασικούς δρώντες του διεθνούς συστήματος. Δεύτερον ισχυρίζεται ότι στο διεθνές σύστημα επικρατεί αναρχία και γι αυτό τον λόγο είναι ανταγωνιστικό. Τρίτον τα κράτη είναι οντότητες και έχουν την τάση να λειτουργούν σε μία κατάσταση αβεβαιότητας λαμβάνοντας υπόψιν και το κόστος των δικών τους επιλογών αυξάνοντας τα δικά τους κέρδη. Αυτό σημαίνει ότι δουλεύουν με γνώμονα το εθνικό τους συμφέρον. Άλλη αρχή ορίζει ότι μέγιστο εθνικό συμφέρον είναι η ασφάλεια του κράτους. Τα κράτη επιθυμούν την ισχύ με σκοπό είτε να επηρεάσουν τους υπόλοιπους είτε να αποκομίσουν μέσα για την πετύχουν ικανοποιώντας το εθνικό τους συμφέρον. (Κουσκουβέλης 2007, 60). Επιπλέον οι χώρες προτιμούν τον πόλεμο προκειμένου να καλύψουν συμφέροντα και πολιτικούς σκοπούς. Το διεθνές δίκαιο δεν είναι σημαντικό για τον κλασικό ρεαλισμό παρά μόνο στην περίπτωση που καλύπτει τα συμφέροντα των ισχυρών. Πάνω σε αυτό το αξίωμα στηρίχθηκε ο Θουκυδίδης ο οποίος θεώρησε ότι το δίκαιο έχει σημασία για τους ανθρώπους μόνο όταν υπάρχει ισχύς και οι αδύναμοι αποδέχονται ότι τους επιβάλλει η αδυναμία τους. Οι διεθνείς οργανισμοί για τον κλασικό ρεαλισμό είναι δημιουργήματα στα χέρια των ισχυρών. Οι διεθνείς οργανισμοί και οι συμμαχίες υπάρχουν μόνο αν είναι σε εφαρμογή κοινά συμφέροντα ανάλογα με την ισχύ των κρατών μελών.

Ο κλασικός ρεαλισμός επισημαίνει ότι το διεθνές σύστημα είναι άναρχο πράγμα που σημαίνει ότι δεν υπάρχει δομή άρα και καμία αρχή που να τηρεί τους νόμους και αυτό το

απέδειξαν τα αξιώματα που αναφέρθηκαν παραπάνω. Επιπλέον στον κλασικό ρεαλισμό υπάρχει η έντονη ανάγκη για ισχύ η οποία διασφαλίζει την επιβίωση *raison d'être*. Ο κλασικός ρεαλισμός θεωρεί ότι η διπλωματία είναι μηχανισμός ελιγμού ανάμεσα σε σταθμικά συμφέροντα. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα με την πανουργία της αλεπούς και την δύναμη του λιονταριού που έθεσε ο διπλωμάτης Μακιαβέλλι. Αυτή η παρομοίωση σχετίζεται με το γεγονός ότι οι άνθρωποι παλεύουν θέτοντας ως προτεραιότητα της νόμους και την δύναμη του ζωικού βασιλείου². Πιο συγκεκριμένα ο πολιτικός ενεργεί με την ζωώδη φύση του ακολουθώντας τις αντιδράσεις των ζώων. Η δύναμη του λιονταριού σημαίνει ότι ο άνθρωπος εκμεταλλεύεται την φειδώ και η πτηνία της αλεπούς η οποία ορίζει στον ηγεμόνα να επιβάλει τέσσερις ηθικές αρχές που είναι η ευσπλαχνία, αφοσίωση, ανθρωπιά και ακεραιότητα. Σύμφωνα με τον Μακιαβέλλι, ο κάθε άνθρωπος εκτιμά το γεγονός ότι ένας ηγεμόνας θα πρέπει να ζει ακέραιος και όχι με πονηρία. Όμως κατά την πορεία των ετών πολλοί ηγεμόνες προκειμένου να δημιουργήσουν κάποια δικά τους έργα αναγκάστηκαν να χρησιμοποιήσουν την πονηρία και όχι την αξιοπιστία για να επηρεάσουν το μυαλό των ανθρώπων. Επομένως κατά τον φιλόσοφο κάποιος θα πρέπει να αγωνίζεται στην ζωή με δύο τρόπους. Ο πρώτος είναι να η επιβολή του νόμου και ο δεύτερος τρόπος να είναι η επιβολή της δύναμης. Οι νόμοι θεσπίζονται από τον άνθρωπο και η δύναμη προκύπτει από τα θηρία. Πολλές φορές όμως οι νόμοι δεν καλύπτουν κάποια συμφέροντα οπότε καταφεύγουμε στην δεύτερη επιλογή. Άρα ο ηγεμόνας πρέπει να λειτουργεί ως άνθρωπος αλλά και ως θηρίο (Machiavelli, 1976)

Οι αρχαίοι μελετητές παρουσίασαν στους ηγεμόνες ότι ο Αχιλλέας και πολλοί άλλοι βασιλείς απευθύνθηκαν στον Κένταυρο Χείρωνα για να διαπαιδαγωγηθούν με βάση τις δικές του μεθόδους. Αυτό αποδεικνύει ότι ο κάθε ηγέτης μπορεί να ενεργήσει δουλεύοντας είτε το ένα είτε το άλλο του πρόσωπο. Είναι σημαντικό για τον ηγεμόνα να διαλέξει το λιοντάρι και την αλεπού διότι ένα λιοντάρι δεν αντιλαμβάνεται πως θα προστατευτεί από επικίνδυνες καταστάσεις και μία αλεπού δεν αντιλαμβάνεται πως πρέπει να προστατεύεται από τους λύκους. Αυτή η άποψη σημαίνει ότι επιβάλλεται να είναι η αλεπού για να βλέπει τις παγίδες και λιοντάρι για να τρομάζει τους λύκους (Machiavelli, 1976)

Η πανουργία της αλεπούς και η δύναμη του λιονταριού υποδεικνύει ότι κανένας ηγεμόνας δεν θα ήταν σωστό να τηρήσει τις υποσχέσεις του επειδή πάντοτε υπάρχει δυνατότητα να στραφούν εναντίον του ακόμα και όταν πλέον δεν θα ισχύουν οι λόγοι που τον ανάγκασαν να δώσει υποσχέσεις. Αν όλοι οι άνθρωποι είχαν καλοσύνη δεν θα υπήρχε αυτή η κατάσταση επειδή όμως είναι κακοί και δεν πρόκειται κατά τον Machiavelli να τηρήσουν τις υποσχέσεις του σε άλλους τότε ο άλλος δεν θα είναι αναγκασμένος να τηρήσει την υπόσχεση σε αυτούς. Ο ηγεμόνας δεν είναι απαραίτητο να κατέχει όλες τις αρχές αλλά θα πρέπει να

² Νικολό Μακιαβέλλι- Η αλεπού και το λιοντάρι Αντικλείδι 18/12/2024

υποκρίνεται ότι τις έχει. Τονίζεται ότι αν ο ηγεμόνας έχει αυτές τις αρετές οι ίδιες ενδέχεται να καταστούν επικίνδυνες ενώ αν φαίνεται ότι τις διαθέτει τότε αυτές είναι χρήσιμες. Πιο συγκεκριμένα μπορεί κάποιος μπορεί να έχει όλα τα θετικά χαρακτηριστικά αλλά να μην έχει προετοιμαστεί εσωτερικά να αντιμετωπίσει μια κατάσταση που ενδέχεται να μην γίνει να αλλάξει προς το αντίθετο. Ένας καινούργιος ηγεμόνας δεν είναι εφικτό να αποκτήσει όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά που τον μετατρέπουν σε καλό άτομο αλλά θα πρέπει να συνειδητοποιήσει ότι θα πρέπει να λειτουργεί κατά της πίστης, της φιλευσπλαχνίας, της φιλανθρωπίας και της ευσέβειας. Επομένως μία ψυχή ικανή να ανταποκρίνεται σε οποιαδήποτε φάση της ζωής του ηγέτη είναι αναγκαία έτσι ώστε να ανταποκρίνεται σε μετατροπές της τύχης (Machiavelli, 1976)

Στις διεθνείς σχέσεις η ηθική δεν υφίσταται. Ο Hans Morgenthau ήταν ο κυρίαρχος υποστηρικτής του κλασικού ρεαλισμού. Πίστευε ότι τα άτομα επιθυμούν να αποκτήσουν ισχύ και ηγεσία αλλά για να το πετύχουν έπρεπε να διατηρήσουν την πολιτική κατάσταση στην χώρα τους θετική έτσι ώστε να καταφέρουν να ζήσουν ελεύθεροι χωρίς απαγορεύσεις που ενδεχομένως να τους επιβάλλουν οι άλλες χώρες (Jackson-Sorensen 2006, 122). Στην πορεία ο Morgenthau επισήμανε κάποιους κανόνες που αντιπροσώπευαν την θεωρία του κλασικού ρεαλισμού (Βαρβαρούσης 2004,56-7). Πρώτον διευκρίνισε ότι θέματα που αφορούν την εξωτερική πολιτική ενός κράτους θα πρέπει να αντιμετωπίζονται με βάση την λογική και όχι το συναίσθημα εξετάζοντας προσεκτικά τα πραγματικά γεγονότα και τις συνέπειες τους. Δεύτερον το άτομο που ασχολείται με την πολιτική είναι εφικτό να λειτουργεί με βάση την ισχύ και τα συμφέροντα που εκπροσωπεί. Τρίτον η ουσία της πολιτικής είναι το συμφέρον. Τέταρτον το κομμάτι της ηθικής του κράτους διαφέρει από το κομμάτι της ηθικής του ατόμου διότι τα συμφέροντα και οι ενέργειες των ατόμων λειτουργούν με την πολιτική χωρίς να λαμβάνονται υπόψιν οι προσωπικές σχέσεις αναμεσά τους. Επομένως ένα πολιτικό πρόσωπο που διακατέχεται από την εξουσία λειτουργεί με διαφορετικό τρόπο γιατί υποστηρίζει τα συμφέροντα τα οποία έρχονται σε αντίθεση με τα συμφέροντα άλλων προσώπων. Πέμπτον η διεθνής ηθική σε σχέση με την ηθική ενός ατόμου είναι πολύ διαφορετική . Αυτό σημαίνει ότι η εξωτερική πολιτική ενός κράτους παίζει σημαντικότερο ρόλο από την κάλυψη των σκοπών της διεθνούς ηθικής. Τέλος οι πολιτικές πράξεις θα πρέπει να εξετάζονται με πολιτικά κριτήρια το ίδιο ισχύει και για έναν οικονομολόγο που θα πρέπει να ελέγξει τις πράξεις του με οικονομικά κριτήρια ,η για έναν νομικό με βάση τα νομικά κριτήρια κτλ.

Από την άλλη πλευρά ο μελετητής Rose έδωσε μία διαφορετική διάσταση στον ορισμό του κλασικού ρεαλισμού. Θεωρούσε λοιπόν ότι οι φιλοδοξίες της εξωτερικής πολιτικής μίας χώρας καθορίζονται από την θέση τους στο διεθνές σύστημα και πρωτίστως από την σχετική ισχύ που κατέχουν. Επίσης ο Rose επισήμανε ότι η επίδραση της σχετικής ισχύος

στην εξωτερική πολιτική είναι σύνθετη επειδή οι πιέσεις του συστήματος μπορούν να ερμηνευθούν μέσω μεταβλητών σε επίπεδο μονάδας(Rose G 1998, 146).

2ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

2.1 Το πραξικόπημα κατά του Ιράν το 1953

Στις 15 Αυγούστου του 1953 ξεκίνησε το πραξικόπημα κατά του Ιράν το οποίο διαφορετικά ονομάζονταν το πραξικόπημα της 28ης Μορνταντ και είχε στόχο την ανατροπή του Ιρανού ηγέτη Μοχάμεντ Μοσαντέκ. Οι χώρες που συμμετείχαν ήταν οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και το Ηνωμένο Βασίλειο. Το ιστορικό αυτό γεγονός χαρακτηρίστηκε και ως επιχείρηση Αίας που ορίζονταν με την αγγλική ονομασία AJAX και άλλαξε το πολιτικό τοπίο του Ιράν προκαλώντας την δυσaréσκεια της Δύσης και παράλληλα αύξησε τις πιθανότητες για μελλοντικούς πολέμους στην Μέση Ανατολή³. Ο Μοχάμεντ Μοσαντέκ ήταν ένας καταξιωμένος πολιτικός που ξεκίνησε να κυβερνά την χώρα από το 1951. Υποστήριζε σε μεγάλο βαθμό τους φυσικούς πόρους μέσα σε μία περίοδο που η βιομηχανία πετρελαίου του Ιράν βρισκόταν υπό τον έλεγχο της βρετανικής Αγγλο-Ιρανικής εταιρείας πετρελαίου (ΑΙΟΚ) η οποία επόπτευε μεγάλα αποθέματα πετρελαίου και απέκτησε πολλά κέρδη ενώ το Ιράν αποκόμιζε ένα μικρό μέρος εσόδων. Ο μήνας Αύγουστος του 1953 ήταν δοκιμασίας τόσο για την πολιτική του Ιράν επειδή εδραιώθηκε ένα καθεστώς πολιτικής αστάθειας. Το πραξικόπημα προκάλεσε αποδιοργάνωση της πετρελαικής βιομηχανίας πράγμα που οδήγησε τις αμερικανικές εταιρείες να έχουν μερίδιο 40% της παραγωγής. Μέσα σε μία δεκαετία το Ιράν είχε δικτατορικό καθεστώς στο πλευρό της Δύσης κατά της Σοβιετικής Ένωσης (Halliday 2010 , 146 - 147).

2.2 Η κυβέρνηση Μοσαντέκ και οι προτεραιότητες της

Ο Μοχάμεντ Μοσαντέκ υπήρξε πρωθυπουργός του Ιράν κατά την περίοδο 1951-1953 που ξεκίνησε ουσιαστικά το πραξικόπημα στην χώρα. Γεννήθηκε το 1881 στην Τεχεράνη από αριστοκρατική οικογένεια. Ήταν απόφοιτος πολιτικών επιστημών στο Παρίσι και στην πορεία εκπόνησε το διδακτορικό του στην Νομική στο πανεπιστήμιο Νοσατέλ της Ελβετίας. Υπήρξε κυρίαρχη προσωπικότητα του ιρανικού εθνικισμού (Abrahamian 2008,23). Έχει χαρακτηριστεί χαρισματικός από τον λαό καθώς υποστήριζε θερμά την συνταγματική διακυβέρνηση. Το 1941 είχε αποκτήσει την φήμη του “αδιάφθορου” βουλευτή και μετά ορίστηκε ως αρχηγός του Εθνικού Μετώπου που εστίαζε στην εθνικοποίηση του πετρελαίου της Βρετανίας. Με το που εκλέχθηκε πρωθυπουργός εθνικοποίησε την βιομηχανία πετρελαίου και προκάλεσε μια μεγάλη διεθνή κρίση με την Βρετανία. Αυτή η πράξη

³ Σαν σήμερα: 19η Αυγούστου 1953-CIA και MI6 ανατρέπουν την κυβέρνηση Μοσαντέκ στο Ιράν άρθρο ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ 19.08.2024

ανατράπηκε με το στρατιωτικό πραξικόπημα που οργάνωσε η CIA το καλοκαίρι του 1953 (Abrahamian 2008 ,24).

Στα τέλη της δεκαετίας του 1940 το κομμουνιστικό κόμμα Τουντέχ οδηγήθηκε σε παρακμή και έδωσε την αφορμή στους εθνικιστές να ξεκινήσουν ένα κίνημα στις αρχές της δεκαετίας του 1950 (Abrahamian 2008,114). Ο Μοχάμεντ Μοσαντέκ είχε διακριθεί σε εθνικό επίπεδο από την Συνταγματική Επανάσταση του 1906 και κατείχε την αρμοδιότητα του κοινοβουλευτικού βουλευτή, περιφερειάρχη και υπουργού του υπουργικού συμβουλίου πριν οδηγηθεί σε παραίτηση από τον Ιρανό αξιωματικό και πρώτου Σάχη του Οίκου των Παχλαβί Ρεζά Σαχ το 1953. Ο Ρεζά Σάχ βάδιζε στα χνάρια του Ατατούρκ (Βαλλιανάτος 2014,47) και επιθυμούσε την συγκρότηση ενός ισχυρού, εθνικού και κοσμικού κράτους. Παρόλο που ήταν υποστηρικτής του στρατού και της γραφειοκρατίας προώθησε τον αυταρχισμό ενώ διαχώρισε την θρησκεία από την πολιτική. Ο εθνικισμός στην πορεία αποτελεί βασικό στοιχείο όχι ως διακριτή εθνική ταυτότητα αλλά και κίνητρο πολιτικής δράσης όπου συνδυάζεται το έθνος με το κράτος. Ο Μοσαντέκ είχε να αντιμετωπίσει δύο δύσκολες πολιτικές καταστάσεις στο Ιράν. Η πρώτη ήταν ο απαιτητικός συνταγματισμός στο εσωτερικό της χώρας και η δεύτερη ήταν η πολιτική αυστηρής ισορροπίας στο εξωτερικό για την εξασφάλιση της ανεξαρτησίας από κάποια ενδεχόμενη κυριαρχία (Balaghi 2013,72). Επιπλέον θεωρούσε ότι οι παραδοσιακοί πολιτικοί είχαν τοποθετήσει σε κίνδυνο την ύπαρξη του Ιράν με την λανθασμένη πολιτική για “θετική ισορροπία” αλλά και την δημιουργία συνθηκών η διαφορετικά “συνθηκολόγηση” με άλλες δυνάμεις (Abrahamian 2008 , 114).

Σε ό,τι αφορά το εσωτερικό του Ιράν ο Μοσαντέκ εφάρμοσε πιστά συνταγματικούς κανόνες. Ως νέος σε ηλικία υποστήριζε το αριστοκρατικό στρώμα στην Βουλή. Ως απόφοιτος της νομικής σχολής είχε γράψει διατριβή που αναφερόταν στην δυτική νομολογία του Ιράν. Το 1921 αντιτάχθηκε σε πραξικόπημα και την εγκαθίδρυση του Παχλαβί που είχε ως αιτία την φυλάκιση του για σύντομο χρονικό διάστημα σε ένα χωρίο με όνομα Αχμανταμπάτ που απέχει 100 μίλια από την Τεχεράνη. Ως ηγέτης ο Μοσαντέκ θα εναντιωθεί του Σάχη σε θέματα κατανομής πετρελαίου δημιουργώντας κρίση. Η αντιμετώπιση της κρίσης θα προκύψει από την απόρριψη ανανέωσης συμφωνίας με την Αγγλο-Ιρανική εταιρεία πετρελαίου, θα επιφέρει , με την υποστήριξη της Δύσης την δικτατορία του Σάχη (Darioush 2010 , 31).

Με το που ανέβηκε ο Μοσαντέκ στην εξουσία οι Άγγλοι ξεκίνησαν μία προσπάθεια να επιβάλλουν οικονομικές κυρώσεις στο Ιράν διεξάγοντας στρατιωτικούς ελιγμούς στην περιοχή ενώ στην πορεία αναλάμβαναν μια σειρά από μυστικές πολιτικές δράσεις. Μια σημαντική πολιτική δράση τους ήταν το καλοκαίρι του 1951 στο οποίο προσπάθησαν να αντικαταστήσουν τον Μοσαντέκ με τον Ahmad Qavam ο οποίος διετέλεσε Πρόεδρος του Ιράν για πέντε συνεχόμενες φορές (Bill 1988 , 108).

Βάση των όσων αναφέρθηκαν καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι ο Μοσαντέκ είχε κατά της διάρκεια της κυβέρνησης του δύο προτεραιότητες. Η πρώτη ήταν να καταστήσει το Ιράν ως ανεξάρτητο κράτος και αυτό για να το πετύχει προχώρησε στην εθνικοποίηση της παραγωγής πετρελαίου και η δεύτερη προτεραιότητα του ήταν να ενισχύσει το καθεστώς με δημοκρατικές αρχές. Οι στόχοι αυτοί είχαν ως αποτέλεσμα να προκαλέσουν την σύγκρουση με τον Σάχη και κατ' επέκταση με τα αγγλικά συμφέροντα.

2.3 Η κρίση των σχέσεων ανάμεσα σε Βρετανία και στο Ιράν - Η στάση των ΗΠΑ

Οι σχέσεις ανάμεσα στην Βρετανία και το Ιράν χαρακτηρίζονταν δύσκολες καθώς η ηγεσία του Μοσαντέκ θορύβησε την Αγγλία προσπαθώντας με αμείωτη ένταση να ανατρέψει την κατάσταση με προσφυγές εναντίον του Ιράν στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης και στα Ηνωμένα Έθνη (Σωτηροπούλου 2021), όμως από την πλευρά της Τεχεράνης στάλθηκαν ομάδες προκειμένου να ξεκινήσουν διαπραγματεύσεις ανάμεσα στον Μοσαντέκ και στην ΑΟΙΕ που ονομάζεται Αγγλο - Ιρανική Πετρελαιοκή Εταιρεία το . Το 1952 η Βρετανία επιθυμούσε να αποσυμπιέσει την άνοδο του Ιράν όρισε οικονομικές κυρώσεις και εμπάργκο στο ιρανικό πετρέλαιο προκειμένου να το απομονώσει από την παγκόσμια αγορά μειώνοντας σταδιακά την οικονομία της χώρας. Στην πορεία επιχείρησε να εκδιώξει τον Μοσαντέκ από την εξουσία . Ο Μοσαντέκ όμως υποψιάστηκε τις ενέργειες της Βρετανίας και στις 16 Οκτωβρίου του 1952 σταμάτησε τις διπλωματικές σχέσεις με την Αγγλία με συνέπεια να μην έχει καμία πρόσβαση στο εσωτερικό του .Όλα αυτά τα γεγονότα ώθησαν την Βρετανία να αλλάξει κατεύθυνση και να στραφεί σε άλλες δυνάμεις στις ΗΠΑ. Σε πρώτη φάση η Αμερική διατηρούσε μία υποστηρικτική στάση έναντι του Ιράν. Η CIA ενίσχυε το Ιράν με οικονομικά μέσα όπως για παράδειγμα ρευστότητα στην Τράπεζα του Ιράν που μείωναν την Σοβιετική επιρροή και το Εθνικό Μέτωπο. Το Εθνικό Μέτωπο ήταν κόμμα που ιδρύθηκε τον Νοέμβριο του 1949 με βασικό αρχηγό τον Μοσαντέκ από το 1951 και επικράτησε μέχρι το ξεκίνημα του πραξικοπήματος (Risen , 2000).

Όσον αφορά το εσωτερικό του Ιράν η κατάσταση εξίσου παραμένει δυσάρεστη καθώς κυριαρχεί η πετρελαιοκή κρίση που προκαλούσε πολιτική αστάθεια. Παρόλο που το Ιράν άνηκε στο φιλοαμερικανικό στρατόπεδο η μη σταθερή εσωτερική πολιτική κατάσταση ήταν σε θέση να υπονομεύσει την στενή σχέση του Σάχη με την Δύση .Η θέση του Σάχη κινδύνευε από τις εθνικιστικές δυνάμεις του Εθνικού μετώπου με την κυριαρχία του Μοσαντέκ, αλλά και από το Τουντέχ. Το Τουντέχ που ονομάζοταν αλλιώς και μάζες ιδρύθηκε το 1941 και το πρώτο κομμουνιστικό κόμμα στην ιρανική ιστορία. Σε πρώτη φάση το Τουντέχ δεν υποστήριζε τον Μοσαντέκ διότι τον θεωρούσε υποχείριο των Αμερικανών (noukar-i-amrika). Το Ιράν απέτυχε να καταλήξει σε συμβιβασμό με την

εταιρεία πετρελαίου και τους Άγγλους καθώς και η αλλαγή του δημοκρατικού Προέδρου της Αμερικής με Ρεμπουπλικανό τον Ιανουάριο του 1953 οδήγησαν σε σκλήρυνση της στάσης της Δύσης. Επιπλέον τον Αύγουστο του ίδιου έτους τελέστηκε το στρατιωτικού χαρακτήρα πραξικόπημα στην Τεχεράνη που απομάκρυνε τον Μοσαντέκ από την εξουσία καθιστώντας τον Σάχη αδιαφιλονίκητο ηγέτη (Halliday 2010, 145-146).

Υπό αυτές τις συνθήκες η Βρετανική κυβέρνηση δεν θα μπορούσε να ανατρέψει την κατάσταση στο Ιράν παρόλο που ήταν ο βασικός μέτοχος της Αγγλοπερσικής Oil Company. Ο Ουίλστον Τσόρτσιλ είχε παίξει έναν σημαντικό ρόλο στην εξασφάλιση των δικαιωμάτων πετρελαίου για την κυβέρνηση και έπεισε τον Αιζενχάουερ να τηρήσει ακέραια την μυστική επιχείρηση για το πραξικόπημα. Ο βασικός σκοπός του πραξικοπήματος εναντίον της δημοκρατικά εκλεγμένης κυβέρνησης του Ιράν ήταν η διεκδίκηση ελέγχου του πετρελαίου και των πόρων που ήταν κρίσιμοι για την διεθνή οικονομική θέση του Λονδίνου. (Balaghi 2013, 72)

Ο Αιζενχάουερ έγινε πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών το 1953. Οι Βρετανοί και ο υπεύθυνος της CIA Allen Dulles και ο Υπουργός Εξωτερικών John Foster Dulles συμφωνούσαν με την άποψη ότι η ανατροπή της κυβέρνησης Μοσαντέκ θα γινόταν μόνο με την έναρξη πραξικοπήματος. Ο Αιζενχάουερ παρείχε οικονομική βοήθεια στην CIA προκειμένου να το οργανώσει και να το χρηματοδοτήσει σε συνεργασία με την βρετανική MI6⁴. Την άνοιξη του 1953 και κατά τους επόμενους μήνες ξεκίνησε η επιχείρηση AJAX και συγκροτήθηκε με σκοπό την ανατροπή του Μοσαντέκ και την επαναφορά της ισχύος του Σάχη. Επίσης στόχευε στο να εγκαταστήσει μία κυβέρνηση που θα επιλύει τις πετρελαιοκρίσεις και να υποβαθμίσει το Τουντέχ. Βασικοί παράγοντες του πραξικοπήματος ήταν πρώτον η ανάγκη αποκαθάρωσης εναντίον του Μοσαντέκ και δεύτερον η επίτευξη άμεσης επικοινωνίας με τον Σάχη. Ο Αμερικανός πρόεδρος παρόλο που ήταν επιφυλακτικός με τον Κέρμιν Ρούσβελτ συνεργάστηκε μαζί του και προχώρησε στην υπογραφή δύο διαταγμάτων τα οποία θα προωθούσαν τον Ιρανό στρατιωτικό Μοχάμαντ Ρεζά Ζαχεντί στην εξουσία (Balaghi 2013 , 73).

Εν κατακλείδι ο στόχος της Βρετανίας μέσω του πραξικοπήματος ήταν ο έλεγχος στην πετρελαιοκή παραγωγή ενώ παράλληλα η πρόσβαση σε θέματα ενέργειας δεν ήταν αδιάφορη για τις ΗΠΑ. Η απόφαση του πραξικοπήματος πάρθηκε κυρίως για λόγους εξωτερικής πολιτικής μέσα σε ένα Ψυχροπολεμικό κλίμα. Ουσιαστικά η Αμερική έπρεπε να στηρίξει την Αγγλία παρόλο που δεν υπήρξε ο φόβος για μία κομμουνιστική απειλή στο Ιράν , ούτε καμία κομμουνιστική διάθεση του Μοσαντέκ επικράτησε η λογική βάση της οποίας η επέμβαση

⁴ Το πραξικόπημα του 1953 στο Ιράν και η πτώση του Mohammad Mossadegh 19/1/2021

στο Ιράν ήταν απαραίτητη επειδή πάντοτε υπήρξε το ενδεχόμενο το Ιράν να ταχθεί στο πλευρό της Σοβιετικής Ένωσης (Byrne , 2013).

2.4 Η δύναμη του κόμματος Τουντέχ

Σε πρώτη φάση το κόμμα Τουντέχ δημιουργήθηκε το 1941 με την βοήθεια της Σοβιετικής Ένωσης το οποίο πέτυχε να συνενώσει μαρξιστικές, εθνικιστικές και σοσιαλιστικές ομάδες. Το 1944 δημιουργήθηκε ο βραχίονας του το TPMO που σήμαινε Tudeh Party Military Organization of Iran. Στις εκλογές του 1943 κέρδισε 9 από τις 136 θέσεις του Κοινοβουλίου και το 1947 3 έδρες (Χαροκόπος , 2024). Το Τουντέχ ως κομμουνιστικό κόμμα στήριζε θερμά την εθνικοποίηση του πετρελαίου . Ο Μοσαντέκ ως δημοκράτης επέτρεπε στο Τουντέχ να λειτουργεί ελεύθερα αλλά δεν υιοθέτησε ποτέ το προγράμμα του. Γενικότερα εξέφρασε την αντιπάθεια του ως προς την κομμουνιστική θεωρία και απέκλεισε τους κομμουνιστές από την κυβέρνηση του (Kinzer , 2016).

Μέχρι τις αρχές του 1950 το κόμμα διέθετε τρεις εφημερίδες τις Razm, Mandom και Besui-ye Ayendeh και είχε συγκροτήσει τους υποστηρικτές υπό το πρίσμα της Ιρανικής Εταιρείας για την ειρήνη. Τον χειμώνα του 1950 το Τουντέχ πέτυχε την διαφυγή των μελών της ηγεσίας του κόμματος που βρισκόταν υπό κράτηση στις φυλακές από τους πρώτους μήνες του 1949. Επιπλέον το Τουντέχ λόγω του ότι έχει καταστεί παράνομο δεν είχε μεγάλη πολιτική δραστηριότητα με αποτέλεσμα να μην είχε την ευκαιρία να συμμετέχει στις κοινοβουλευτικές εκλογές ή να δημιουργεί πολιτικούς συλλόγους αλλά τα μέλη του συχνά συλλαμβάνονταν επειδή συνδέονταν με την οργάνωση Αξίζει να αναφερθεί ότι η ηγεσία του συγκεκριμένου κόμματος εγκατέλειψε το Ιράν ως συνέπεια να χωριστεί το κόμμα σε δύο ομάδες πρώτον στους ηγέτες που παρέμειναν στο κράτος και δεύτερον σε αυτούς που έφυγαν αλλά η ουσιαστική εξουσία περνούσε στα χέρια όσων παρέμεναν. Εξαιτίας της αποχώρησης των αξιωματούχων το 1952 και της δύσκολης επικοινωνίας των δύο ομάδων η ιρανική ηγεσία δυσκολευόταν να καθοδηγήσει το Τουντέχ κατά την διάρκεια του πραξικοπήματος. Κατά την περίοδο του πραξικοπήματος το κόμμα διέθετε στο περίπου είκοσι χιλιάδες μέλη με βάση την ιρανική πρωτεύουσα. Σύμφωνα με τις μυστικές υπηρεσίες το Τουντέχ είχε θεσπίσει το δικό του δίκτυο περιλαμβάνοντας μέλη από διανοούμενους και εργάτες. Είχε μεγάλη απήχηση στους κατοίκους των πόλεων και όχι ιδιαίτερα σε αγροτικές περιοχές. Μερικοί απεσταλμένοι της πρεσβείας των ΗΠΑ υποστήριζαν ότι το κόμμα είχε μία πολύ καλή οργάνωση αλλά δεν είχε ισχυρό χαρακτήρα. Η δύναμη του Τουντέχ αναφέρεται στο γεγονός ότι ήταν το δίκτυο του ιρανικού στρατού. Η Αμερική ουσιαστικά γνώριζε μόνο αυτό το δίκτυο μέχρι την συγκρότηση του Overthrow την άνοιξη του 1954. Το Τουντέχ ευθυνόταν για την οργάνωση του Sazman-e Nezami –ye Hezhe Tideli-ye Iran η οποία

ιδρύθηκε το 1944. Διαφορετικά οριζόταν και ως οργάνωση Αξιωματικών Sazman-e Afsanan. Στις 19 Αυγούστου του 1953 περίπου 200 αξιωματικοί βρίσκονταν στην Τεχεράνη ενώ μόνο τρεις ή τέσσερις στην Αυτοκρατορική φρουρά του Σάχη. Παρόλο που το κόμμα είχε στρατιωτικό χαρακτήρα το Τουντέχ είχε ασχοληθεί με την δράση περίπου χιλιάδων μελών της Οργάνωσης Νεολαίας του Κόμματος και η Τουντέχ να είχε μόνο μέλη στην Τεχεράνη. Επιπλέον τον Αύγουστο του 1953 ένας αξιωματικός του Χαμαντάν πήγε στην Τεχεράνη για να συμμετάσχει στο πραξικόπημα και ένας άλλος υπεύθυνος της εταιρείας στο Chalus ήταν και δύο μέλη του Τουντέχ και μπορούσαν να μοιράσουν όπλα. Το 1953 το TPMO συνέβαλε στην διάδοση συνωμοσιών κατά της εθνικιστικής κυβέρνησης (Behrooz 2004 , 117 - 120).

Το διάστημα από 15 Αυγούστου έως 19 Αυγούστου 1953 ήταν ένα σύντομο αλλά ιδιαίτερα κρίσιμο για την ηγεσία του Τουντέχ καθώς θα πρέπει να καταβάλλει προσπάθεια για να αποφύγει το πραξικόπημα . Στις 16 Αυγούστου ξεκίνησε η πρώτη αποτυχημένη απόπειρα πραξικοπήματος. Το κλίμα στην ιρανική πρωτεύουσα ήταν αρκετά τεταμένο. Ο Σάχης είχε τραπεί σε φυγή καθώς υπερασπιστές του Τουντέχ βγήκαν για να τον Μοσαντέκ. Στις 18 Αυγούστου το Τουντέχ ξεκίνησε την διαδικασία λήψης αποφάσεων που στόχευαν στην εξάλειψη της μοναρχίας δηλώνοντας την υποστήριξη του προς το δημοκρατικό πολίτευμα. Βέβαια η κίνηση αυτή του κόμματος θορύβησε τους σοβιετικούς της Ανατολικής Ευρώπης επειδή η εγκαθίδρυση δημοκρατίας θα απομόνωνε τον Μοσαντέκ ο οποίος δεν συμφωνούσε στην κατάργηση της συνταγματικής μοναρχίας (Darioush, 2010).

Συμπερασματικά το Τουντέχ ήταν ένα κομμουνιστικό κόμμα το οποίο είχε μεγάλη απήχηση στο Ιράν . Παρόλο που κατά καιρούς αντιμετώπιζε πολλά προβλήματα με την ηγεσία του Μοσαντέκ εξακολουθούσε να λαμβάνει σταθερά την στήριξη του. Ο κομμουνιστικός του χαρακτήρας προβλημάτισε την Δύση και περισσότερο τις ΗΠΑ.

2.5 Ηγεσία Παχλαβί στην χώρα και αποτελέσματα πολιτικής

Ο Μοχάμεντ Ρεζά Παχλαβί γεννήθηκε στις 16 Οκτωβρίου του 1919 στην Τεχεράνη και ήταν Σάχης του Ιράν από το 1941 έως τον Φεβρουάριο του 1979 όταν έγινε η εκθρόνιση του από τον Χομεινί. Ήταν ο δεύτερος και τελευταίος Σάχης της δυναστείας των Παχλαβί. Από την στιγμή που ανέβηκε στον θρόνο ο Ρεζά κατάφερε να απομακρύνει τους στρατηγούς που επιθυμούσαν να διατηρήσουν τον έλεγχο των ενόπλων δυνάμεων. Κατά την δεκαετία του 1950 ο Παχλαβί συγκρούστηκε με τον Μοσαντέκ ο οποίος επιθυμούσε την εθνικοποίηση της πετρελαικής βιομηχανίας . Υπό την πίεση της εξουσίας του Μοσαντέκ ο Σάχης αποφάσισε να εγκαταλείψει την χώρα το 1951 όμως το 1953 επανήλθε στην εξουσία καταστρώνοντας την επιχείρηση “Αίας” που είναι ουσιαστικά η επίσημη ονομασία του πραξικοπήματος που συμμετείχαν σε αυτό η Βρετανία και οι ΗΠΑ (Abrahamian 2008 , 22).

Σύμφωνα με τον Βαλλιανάτο ο Σάχης Ρεζά Σαχ έχαιρε δυτικής στήριξης ενώ το κράτος σταδιακά αποκτά τον έλεγχο των επαρχιών του. Άρα ισχύουν οι εξής μεταρρυθμίσεις. Πρώτον οι αυτόνομες νομαδικές φυλές τοποθετούνται κάτω από την κεντρική εξουσία, δεύτερον γίνεται ο διορισμός των κυβερνητών. Δεύτερον ο στρατός αποκτά μία περισσότερο ισχυρή μορφή. Τρίτον εφαρμόστηκε μία κοσμική παιδεία για την προώθηση ιρανικής ταυτότητας. Τέταρτον για να απομονωθεί ο ρόλος του κλήρου υπήρξε ένα δικαστικό σύστημα. Τα μέτρα που εφάρμοσε ο Σάχης βοήθησαν στην ανάπτυξη της κεντρικής εξουσίας και γι αυτόν τον λόγο λάμβανε την υποστήριξη ενός μεγάλου μέρους του πληθυσμού. Όμως κατάφερε να δημιουργήσει ένα κράτος αστυνομικού χαρακτήρα γεμάτος διαφθορά, οδυνηρές φορολογικές επιβαρύνσεις καθώς και υποβάθμιση του ρυθμού ζωής του κόσμου στην επαρχία με αποτέλεσμα να υπάρχει μη τακτική αστικοποίηση. Επιπλέον ο Σάχης Μοχάμαντ Ρεζά λάμβανε την υποστήριξη των ΗΠΑ. Επιθυμούσε την σύσταση ενός κράτους πρόνοιας έχοντας έναν περιφερειακό ρόλο. Ήταν υποστηρικτής του κοινοβουλευτισμού με την δράση των δύο κομμάτων ενώ δεν επέτρεπε τις παρατάξεις. (Βαλλιανάτος, 2014, 50). Είχε θέσει σε προτεραιότητα τα μέτρα για την αναδιανομή της γης, το δικαίωμα ψήφου για τις γυναίκες, την συμμετοχή των εργατών στα κέρδη. Οι μεταρρυθμίσεις στον αγροτικό τομέα συνέβαλαν στην εξουθένωση της αριστοκρατίας των γαιοκτημόνων. Οι γαιοκτήμονες χαρακτήρισαν αυτές τις μεταρρυθμίσεις αντισυνταγματικές και στρέφονταν κατά του Ισλάμ. Επίσης την δεκαετία 1963-1973 σημειώθηκε στην χώρα μεγάλη οικονομική ανάπτυξη που επικάλυψε τα προβλήματα που δημιουργήσε η διακυβέρνηση του Σάχ. Ο Σάχης μέσα σε ένα σύντομο χρονικό διάστημα κατάφερε να προκαλέσει μεγάλη ανισότητα ανάμεσα στα ανώτερα κοινωνικά στρώματα και στα μεσαία-εργατικά στρώματα. Τα μεσαία εργατικά στρώματα δεν είχαν κάποια εκπροσώπηση (Ansari 2003, 188).

Συμπερασματικά το πραξικόπημα του 1953 ανέτρεψε με βίαιο τρόπο την πολιτική πορεία του δημοκρατικά εκλεγμένου προέδρου Μοχάμεντ Μοσαντέκ και τις απόπειρες απαγκίστρωσης του Ιράν από τα πετρελαιοικά συμφέροντα της Βρετανίας. Αξίζει να αναφερθεί ότι η Βρετανία είχε εθνικοποιήσει τον άνθρακα και τον χάλυβα. Ο Μοσαντέκ επιθυμούσε να πράξει αυτό που έπραξαν και οι Άγγλοι δηλαδή να στρέψει τον πλούτο του έθνους του προς όφελος του και να κάνει μεταρρυθμίσεις απομακρύνοντας από τα άτομα να προσφύγουν προς την επανάσταση. Η Βρετανία ως επί των πλείστων είχε περισυλλέξει μία σειρά στρατιωτικών ηγετών, δημοσιογράφων θρησκευτικών ηγετών και άλλων που θα μπορούσαν να συντελέσουν στην ανατροπή μιας κυβέρνησης αν ήταν επιτακτική ανάγκη. Το πραξικόπημα ανέδειξε τον Σάχη ως απόλυτο ηγέτη του Ιράν και ρυθμιστή της εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής της χώρας. Σταδιακά ξεκίνησε να φεύγει από την επιρροή της Σοβιετικής Ένωσης εξυπηρετώντας προτεραιότητες των ΗΠΑ ολοκληρωτικά. Τα ανωτέρω έλαβαν χώρα με βάση τα αυστηρά συμφέροντα της Αγγλίας και των ΗΠΑ χωρίς να ληφθούν υπόψιν οι δημοκρατικές δομές της χώρας, η θέληση της ιρανικής κοινωνίας και οι

οικονομικοί συντελεστές του Ιράν που οδήγησαν στην εθνικοποίηση . Ο κλασικός ρεαλισμός αποδεικνύει για το ποίες είναι οι προτεραιότητες της Δύσης δηλαδή η οικονομία (πετρέλαιο) και η ιδεολογία (κατά της σοβιετικής εξάπλωσης) (Kinzer, 2016).

Το πραξικόπημα οδήγησε σε βάθος χρόνου στην αποκαθήλωση του Σάχη το 1979 όπου ξεκίνησε η ισλαμική επανάσταση λόγω του κοινωνικού αναβρασμού και της οικονομικής εξαθλίωσης της χώρας μέσω της εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής του. Με λίγα λόγια η εξυπηρέτηση των δυτικών συμφερόντων με το πραξικόπημα του 1953 είχε εν τέλει το αντίθετο αποτέλεσμα το 1979 με την αποχώρηση του Ιράν από το δυτικό στρατόπεδο (Gasiorowski, 1991).

3ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

3.1 Η Ισλαμική Επανάσταση του 1979

Στις 16 Ιανουαρίου του 1979 ξεκίνησε η Ισλαμική Επανάσταση εξαιτίας διαφόρων πολιτικών αναταραχών που επικράτησαν στο εσωτερικό της Τεχεράνης. Ο Σάχης Ρεζά Παχλαβί εγκατέλειψε τον θρόνο οικειοθελώς μην μπορώντας να αντέξει την αγανάκτηση του λαού για τον τρόπο διακυβέρνησης του. Αυτή η αγανάκτηση εκδηλώθηκε μέσα από μια σειρά λαικών εξεγέρσεων που υποστηρίχθηκαν μέσα από πολιτικές οργανώσεις που είχαν διαφορετικούς ιδεολογικούς στόχους όπως για παράδειγμα των εθνικιστών και των αριστερών ομάδων. Παρ' όλα αυτά όλοι μαζί συμφώνησαν σε ένα θέμα δηλαδή την κατάργηση της μοναρχίας. Πιο συγκεκριμένα οι σιίτες και οι ισλαμιστές ζητούσαν την ίδρυση ενός κληρικού κράτους που βασιζόνταν στην ηγεσία του Αγιατολάχ Χομεινί (Birhat, 2023) .

Από την μέρα που ξεκίνησε η επανάσταση προέκυψαν πολλές διαφωνίες για τον τρόπο έκβασης της και πολλοί Ιρανοί πολίτες πίστευαν ότι το κράτος βρίσκεται σε άσχημη κατάσταση εξαιτίας της . Η πρώην βουλευτής Φασέχ Χασεμί που ήταν κόρη του προέδρου Αλί Ακμπάρ Χασεμί Ραφσαντζάνι αποφάσισε να μην συμμετάσχει στην επανάσταση (Milani, 2023). Βέβαια υπήρξαν ορισμένες αριστερές οργανώσεις-κόμματα που έλαβαν μέρος στην επανάσταση και υποστήριζαν την ένοπλη βία (Βαλλιανάτος 2014, 52) του 1979 όπως οι Μουτζαχεντιν-ι-Χαλκ, οι Φενταγίν -ε- Χαλκ και το Τουντέχ. Παρόλο που οι ισλαμιστές κατάφεραν να ανατρέψουν τους αντιπάλους του η άποψη ότι η επανάσταση εκπροσωπούσε δημοκρατικές και φιλελεύθερες ιδέες ήταν λανθασμένη. Τον Μάρτιο του 1979 διεξάχθηκε δημοψήφισμα από την κυβέρνηση σχετικά με τον αν θα έπρεπε να υπάρξει “Ισλαμική Δημοκρατία” η όχι. Με πλειοψηφία νίκησε το “ναι”. Αξίζει να σημειωθεί ότι το δημοψήφισμα είχε ξεκινήσει σε μία περίοδο που επικρατούσε άστατο κλίμα λόγω του ότι ο πρώην πρωθυπουργός Σαπούρ Μπακχτιάρ στόχευε στις εκτελέσεις των αξιωματούχων της κυβέρνησης Παχλαβί (Milani, 2023).

Η ισλαμική επανάσταση ήταν ένα κομβικό γεγονός που έδωσε έμπνευση και σε άλλα μετα-αποικιακά ρεύματα αλλά και σε διανοούμενους του Δυτικού κόσμου όπως ο Μισέλ Φουκώ. Η επανάσταση του Ιράν στράφηκε κατά του δυτικού τύπου διακυβέρνησης και του δυτικού ιμπεριαλισμού θεσπίζοντας μία ισλαμική διακυβέρνηση ενώ προωθούσε την ανάδειξη του πολιτικού Ισλάμ ως μεγάλη δύναμη (Κούρπα 2020, 3).

3.2 Η επιρροή της ισλαμικής επανάστασης στα εσωτερικά πράγματα του Ιράν

Η Ισλαμική Επανάσταση είχε έναν βασικό αρχηγό τον Αγιατολάχ Χομεινί. Ο Χομεινί ήταν μία περίπλοκη πολιτική φυσιογνωμία κατά τον 20ο αιώνα ο οποίος πρώτα ονομαζόταν Σαϊντ Ρουχολάχ Χεντί . Γεννήθηκε στις 24 Σεπτεμβρίου 1902 στο χωρίο Χομείν . Ο πατέρας του ήταν κληρικός και δολοφονήθηκε όταν ήταν έξι μηνών. Μετά από δεκαέξι χρόνια έφυγε από την ζωή η μητέρα του και η θεία του από χολέρα. Αργότερα ασχολήθηκε με τις σπουδές του στις ιερατικές σχολές του Αράκ , του Μάρβι , του Κομ στην Περσία και του Αλ Ναζάφ στο Ιράκ. Παρόλο που κατείχε ένα μεγάλο φάσμα ιερατικών γνώσεων όταν ήταν ακόμα νέος δάσκαλος παρακολουθούσε επί δύο δεκαετίες με ενδιαφέρον την πολιτική συρρίκνωση εξουσίας των κληρικών από την πλευρά του Σάχη Μοχάμεντ Ρεζά Παχλαβί. Ενώ σταδιακά αποκτούσε όλο και ανώτερες θέσεις στην σιιτική μοναρχία δεν δίσταζε να εκφράζεται επιθετικά εναντίον του Σάχη αποδίδοντας του ονομασίες όπως “μαριονέτα” των Δυτικών και να κρίνει τους δεσμούς του με το Ισραήλ ενώ όσον αφορά το δικαίωμα ψήφου στις γυναίκες θεώρησε την κίνηση αυτή ως αντι-ισλαμική. Εξαιτίας αυτής της στάσης του απέναντι στον Σάχη είχε ως αποτέλεσμα τον εξορισμό του ήδη από το 1963 έως το 1965 στην Προύσα την Τουρκίας ενώ από το 1965 έως το 1978 στο Αλ Ναζάφ του Ιράκ. Το 1978 πήγε στο Παρίσι και πραγματοποιούσε διαδηλώσεις εναντίον του Σάχη. Την 1η Απριλίου του '78 επικυρώθηκε το καθεστώς της ισλαμικής δημοκρατίας που στόχευε να λειτουργεί βάση θρησκευτικού νόμου έχοντας ως αντίπαλους τις ΗΠΑ , το Ισραήλ , τον κομμουνισμό και άλλα αντι-κληρικά κράτη. Τον Νοέμβριο του 1979 ο Χομεινί δήλωσε την στήριξη του προς τους φοιτητές περσικής καταγωγής που εισέβαλαν στην αμερικανική πρεσβεία περισυλλέγοντας ομήρους πράγμα που προκάλεσε παγκόσμια οργή ενώ παράλληλα η οργή αναφέρονταν και η καταδίκη σε θάνατο του συγγραφέα Σαλμάν Ρουσντι επειδή έγραφε γενικώς αιρετικά κείμενα (Λυμπεροπούλου 2008).

Επιπλέον ο Χομεινί αξιοποίησε σε μεγάλο βαθμό τον ιρανικό εθνικισμό και την ισλαμική εχθρότητα τόσο στην σοβιετική αλλά και τόσο στην δυτική επιρροή και χαρακτήρισε την πολιτική του Μοσαντέκ ως “αρνητική ισορροπία” (mizan - e- manfi) και ανακοίνωσε το σύνθημα “Όύτε με την Ανατολή ούτε με την Δύση” (na gharb na sharq) (Keddie , Gasiorowski 1990). Ο Χομεινί είχε ονομάσει τις ΗΠΑ “ Μεγάλο Σατανά “ (sheitun-i-bozorg) και την ΕΣΣΔ “Μικρό Σατανά “ (sheitun-i-kuchik) ενώ έδωσε θάρρος στους μουσουλμάνους εξεγερθούν εναντίον των δύο υπερδυνάμεων . Εξαιτίας αυτής της έντονης ιρανικής αντίδρασης οι Σοβιετικοί ήλπιζαν ότι η Ιρανική Επανάσταση θα εντάσσονταν στο αντιδυτικό μπλόκ (Halliday 2011 , 151).

Ουσιαστικά όμως η απειλή για το ιρανικό καθεστώς δεν προήλθε από τις ΗΠΑ ούτε από την ΕΣΣΔ αλλά από το Ιράκ που το φθινόπωρο του 1980 τέλεσε μεγάλη εισβολή που ήταν

αναμενόμενο ότι θα οδηγούσε σε οκταετή πόλεμο. Αυτός ο πόλεμος που κράτησε από το 1980 έως το 1988 ήταν ο μεγαλύτερος σε διάρκεια του 20ου αιώνα. Σε αυτή την φάση το Ιράν συνέχιζε να αντιτίθεται στην δυτική επιρροή στην Σαουδική Αραβία και γενικότερα στον σουνιτικό κόσμο αλλά και στην εμφάνιση των σοβιετικών δυνάμεων στο Αφγανιστάν . Επιπρόσθετα ζητούσε περισσότερες ελευθερίες για τους μουσουλμάνους πολίτες της ΕΣΣΔ. Ενώ το 1989 δεν είχε τελειώσει ακόμα η κρίση στο εσωτερικό της ΕΣΣΔ ο Χομεϊνί τόλμησε να προτείνει στον ηγέτη της Σοβιετικής Ένωσης Μιχαήλ Γκορπατσόφ να ασπαστεί το Ισλάμ κάτι το οποίο ασφαλώς αρνήθηκε (Halliday 2011 ,152).

Πέρα από τον Χομεϊνί άλλη εξέχουσα πολιτική προσωπικότητα ήταν ο Μεχντί Μπαζαργκάν. Ο Μεχντί Μπαζαργκάν ήταν ο πρώτος πρωθυπουργός που διορίστηκε τον Φεβρουάριο του 1979 από τον Αγιατολάχ Χομεϊνί. Όμως τον Νοέμβριο του ίδιου έτους αναγκάστηκε να παραιτηθεί λόγω του ότι σημειώθηκε κατάληψη στην πρεσβεία των ΗΠΑ στο Ιράν (Godsel , 1979). Γεννήθηκε την 1η Σεπτεμβρίου 1907 στην Τεχεράνη και ο πατέρας του ονομαζόταν Χάτζ Ταμπριζί και ήταν ένας αυτοδημιούργητος έμπορος και ενεργός στις συντεχνίες του παζαρίου (Barzeen , 1995). Ο Μπαζαργκάν έλαβε πανεπιστημιακή εκπαίδευση στο Παρίσι με υποτροφία της ιρανικής κυβέρνησης από τα χρόνια της βασιλείας του Ρεζά Σάχ (Zak , 1990). Κατά την διάρκεια της Ισλαμικής Επανάστασης ο Μπαζαργκάν αποτελούσε ένα φιλελεύθερο και δημοκρατικό πνεύμα της επανάστασης. Ήρθε ενάντια στους ριζοσπάστες και εθνικούς ηγέτες στους οποίους συμπεριλαμβάνεται και ο Χομεϊνί . Ο Μπαζαργκάν αρνήθηκε ρητώς την έννοια της Ισλαμικής Δημοκρατίας προτιμώντας την Ισλαμική Δημοκρατική Δημοκρατία (Abrahamian, 2008). Επιπλέον υποστήριζε την δημιουργία θεσμικού συντάγματος χωρίς θεοκρατικές αρχές και αντιτάχθηκε στην Συνέλευση Εμπειρογνομόνων για το Σύνταγμα . Παρατηρώντας την έλλειψη εξουσίας στην ηγεσία του αποφάσισε να παραιτηθεί ενημερώνοντας τον Χομεϊνί ο οποίος δεν αποδέχθηκε ποτέ την κίνηση του . Ο Μπαζαργκάν παραιτήθηκε επειδή συλλήφθηκαν όμηροι από την πρεσβεία των ΗΠΑ . Η παραίτηση του θεωρήθηκε ως ένδειξη διαμαρτυρίας κατά της ομηρίας που ήταν ένα θέμα που δυσκολευόταν να αντιμετωπίσει (Banigin , 1979)

Το ιρανικό καθεστώς περιλάμβανε Σύνταγμα που ρύθμιζε την διάκριση των εξουσιών, εκλογές για τα περιφερειακά κρατικά όργανα που μπορούσαν σε εκείνα να λαμβάνουν μέρος και λαικοί ενώ παράλληλα διατηρούσε θεσμούς της προηγούμενης κοσμικής οργάνωσης. Επιπλέον η Σαρία ήταν η βασική πηγή του πολιτεύματος των χωρών (Buchta , 2000 47-50). Ο κλήρος λάμβανε κυβερνητικές θέσεις αν και το Ισλάμ έδινε ιδιαίτερη έμφαση στο σύνολο της κοινότητας των πιστών “umma” και όχι αποκλειστικά στην ουλεμά “ullama”(Gelner 2004 , 423). Ο ρόλος των ουλεμά ήταν σπουδαίος στην Επανάσταση. Αυτό όμως δεν σήμαινε ότι την κήρυξαν οι ίδιοι αλλά είχε πετυχημένη εξέλιξη χωρίς την επέμβαση της μεσαίας τάξης. Η ανώτατη αρχή του κράτους λαμβάνονταν από τον ηγέτη και

τον ανώτατο κληρικό που διέθετε κάποια διαπιστευτήρια. Σύμφωνα με τον Βαλλιανάτο οι υπεύθυνοι των διαδηλώσεων και των απεργιών ήταν οι δυτικοποιημένοι φοιτητές των πανεπιστημίων και των αστικών κέντρων που εφαρμόζαν τις παραδοσιακές αρχές της κοινωνίας. Η κυριαρχία του Χομεινί και του κλήρου στην χώρα δεν ήταν νομοτελειακή. Υπήρξε στην αρχή ένας σημαντικός αγώνας για την πολιτική κατεύθυνση. Ο κλήρος αποτέλεσαν μεγάλα ζητήματα που απασχόλησαν τους διανοητές όπως και το σύστημα διακυβέρνησης (Enayat 1989 , 166-178).

Κατά την επανάσταση του 1979 επικράτησαν δύο ρεύματα . Το πρώτο ρεύμα ονομάζονταν το “Κίνημα Ελευθερίας του Μεχντί Μπαζαργκάν” στο οποίο επικρατούσε η σχέση μεταξύ σιιτισμού και σύγχρονων ιδεών και προωθούσε μία κοσμική δημοκρατική διακυβέρνηση αλλά και έναν ισλαμικό εθνικισμό στον οποίο ο κλήρος έπαιζε τον ρόλο του καθοδηγητή και διευκόλυνε την διατήρηση των σχέσεων με την Δύση. Επιπλέον το κίνημα θεωρούσε ότι ο σιιτισμός θα έπρεπε να προσαρμοστεί σε ένα μεταρρυθμιστικό πρόγραμμα εκσυγχρονισμού και φυσικά ιρανικό (Chehabi , 1993 17-23) . Ο σιιτισμός άσκησε μεγάλη επιρροή στο Ιράν . Προέρχεται από την λέξη “σιισμός” που σημαίνει ακόλουθος η ομάδα και αναφέρεται σε εκείνους που θεωρούν με ένα “χαντίθ” (αφήγηση) από τον Προφήτη του Ισλάμ Μουχάμμεντ ο Ιμάμης Αλί είναι ο επόμενος διάδοχος του και ήταν πάντα σε αντίθεση με τους Σουνίτες που πίστευαν ότι ο Προφήτης δεν ορίζει κάποιο διάδοχο του (Σομαλί 2019 , 18). Η δεύτερη ομάδα ήταν το στρατόπεδο του Χομεινί . Ο ηγέτης δήλωνε κατά της μοναρχίας αλλά επιθυμούσε την δημιουργία ενός ισλαμικού κράτους με βάση τα πρότυπα της κοινωνίας του Μωάμεθ όπου το κομμάτι της διακυβέρνησης θα ανήκει στον κλήρο. Υποστηρικτές του στρατοπέδου ήταν οι κληρικοί όμως όχι όλοι αλλά κυρίως οι υψηλόβαθμοι (ayatollah) οι οποίοι είτε αρνούνταν την ενεργή πολιτική δράση του κλήρου είτε υποστήριζαν ενεργές μετριοπαθείς θέσεις (Βαλλιανάτος 2014 , 54).

3.3 Η επιρροή της επανάστασης στην πολιτική και οικονομία της χώρας

Η επανάσταση του 1979 προκάλεσε έντονη ανησυχία στον πολιτικό τομέα του Ιράν. Παρόλο που το Ιράν είχε ονομαστεί Ισλαμική Δημοκρατία οι μελετητές του είχαν αποδώσει και άλλους τίτλους όπως δημοκρατική θεοκρατία , ολιγαρχική θεοκρατία και θρησκευτική τυραννία. Το Ιράν διέθετε δημοκρατικούς θεσμούς όπως το κοινοβούλιο και το Σύνταγμα όμως η διαμόρφωση τους δεν σχετίζεται με την φιλελεύθερη δημοκρατία. Πριν ξεκινήσει η επανάσταση το πολιτικό σύστημα του Ιράν ήταν η κλασική μοναρχία (Kurun 2017 , 114) Μετά την επανάσταση όμως η πολιτική και η οικονομία του κράτους ήταν εξαιρετικά σύνθετη όπως θα αναλυθεί στις επόμενες παραγράφους.

Η εδραίωση του πολιτικού Ισλάμ στις χώρες της Μέσης Ανατολής και οι υπάρχουσες εξουσίες δεν περιορίστηκαν μόνο στο Ιράν αλλά επεκτάθηκαν μέσα σε ένα επίπεδο πανισλαμικό. Στην επιφάνεια επικράτησε ένα δόγμα με τίτλο “Ούτε Δύση , Ούτε Ανατολή αλλά Ισλαμική Δημοκρατία “ το οποίο χαρακτηρίστηκε αντιμπεριαλιστικό αλλά και πολιτιστικό πρόσταγμα για τους Μουσουλμάνους (Ramazani 2013 , 128). Το κεντρικό δόγμα του Ισλάμ ήταν η πίστη στον έναν και αληθινό Θεό. Ήταν εξίσου ένα δόγμα που διαμοιράζονταν ανάμεσα στον ιουδαισμό και τον χριστιανισμό , όπως αντίστοιχα την πίστη στην έσχατη κρίση την ανάσταση των σωμάτων τον παράδεισο και την κόλαση. Το ιερό κείμενο του Ισλάμ ήταν το Κοράνι που προερχόταν από την λέξη *κούραν* η οποία σήμαινε “απαγγελία” και είχε εδάφια που κατά τον προφήτη Μωάμεθ τα αποκάλυψε ο αρχάγγελος Γαβριήλ. Το Κοράνι δεν ήταν η μοναδική πηγή διδασκαλίας καθώς οι μουσουλμάνοι θα πρέπει να ακολουθήσουν το παράδειγμα του Προφήτη. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του Ισλάμ ήταν ιδιαίτερα εμφανή στις μουσουλμανικές θρησκευτικές πρακτικές που συγκαταλέγονται επίσημες προσευχές σε συγκεκριμένες στιγμές της ημέρας , την νηστεία , το Ραμαζάνι και το προσκύνημα στην Μέκκα η αλλιώς ονομάζονταν Χάτζ (McHugo 2021 , 375).

Η προσοχή του Χομεινί δεν στρέφονταν μόνο στην διακυβέρνηση του Ιράν με βάση τις αρχές του σιιτικού Ισλάμ και την επιβολή των νόμων θρησκευτικού χαρακτήρα στην κοινωνία αλλά στην εγκαθίδρυση του κλήρου στην κορυφή ενός τέτοιου συστήματος . Αυτό πραγματοποιήθηκε με την εγκαθίδρυση διαφόρων θεσμών που λειτουργούν με διορισμένους ή επιλεγμένους κληρικούς που έλεγχαν την λειτουργία εκλεγμένων οργάνων. Όμως η εποπτεία του κλήρου ασκείται με την παρουσία τους σε σημαντικά αλλά και στα σώματα ασφαλείας . Αρά τα κοσμικά όργανα βρίσκονταν στην παρακολούθηση των κληρικών (Βαλλιανάτος 2014 , 59).

Στον πολιτικό τομέα του κράτους ο Χομεινί θεωρούσε ότι το Κοινοβούλιο αποτελούσε έναν κατώτερο ρόλο που προοριζόταν ως ένα όργανο εκτελεστικό του “θεικού νόμου” και νομοπαρασκευαστικό για όχι τόσο σημαντικούς νόμους που βρίσκονταν στα πλαίσια της Σαρίας. Για το Σύνταγμα τεράστια αρχή αποτελούσε ο Θεός. Όταν πέθανε ο Χομεινί το Κοινοβούλιο αναπτύχθηκε σε μεγάλο βαθμό. Αποτελούνταν από 290 βουλευτές που είχαν θητεία για τέσσερα χρόνια και αναδεικνύονταν με τακτικές εκλογές. Οι αρμοδιότητες τους ήταν ο σχεδιασμός νόμων η επικύρωση συνθηκών, η έγκριση δανείων ο ετήσιος προϋπολογισμός και η επιβολή κατάστασης εκτάκτου ανάγκης (Βαλλιανάτος 2014 , 64). Οι συζητήσεις που διεξάγονται μέσω Κοινοβουλίου γίνονταν μέσα σε ένα θερμό κλίμα καθώς και η εκλογή βουλευτών αναδείκνυε και το πόσο σημαντικό ήταν σαν όργανο. Αλλά εξακολουθούσε να αποτελεί ένα εποπτευόμενο όργανο γιατί η εκλεξιμότητα των βουλευτών

ελέγχονταν μέσα από το Συμβούλιο των Κηδεμόνων (shura-ye negahhan) και τον Ηγέτη (Brunno 2008) .

Το Συμβούλιο των Κηδεμόνων είχε εξαετή θητεία και αποτελούταν από έξι ανώτατους κληρικούς που όριζε ο ηγέτης αλλά και έξι νομομαθείς λαϊκούς που διορίζει το Κοινοβούλιο . Ήταν ένα πολύ σημαντικό όργανο που είχε θέσει υπό τον έλεγχο του και τα υπόλοιπα όργανα. Οι αρμοδιότητες του αναφέρονταν ως εξής . Πρώτον επόπτευε τις νομοθετικές πράξεις με την Σαρία έχοντας το δικαίωμα του βέτο . Δεύτερον ερμήνευε το Σύνταγμα που σήμαινε ότι η αποδοχή αυτής της ερμηνείας από ένα μεγάλο μέρος των μελών θα δίνει την ίδια ισχύ με το Σύνταγμα. Άρα το Συμβούλιο των Κηδεμόνων λειτουργούσε σαν ένα Ανώτατο Δικαστήριο. Τρίτον έθετε υπόψιν τα δημοψηφίσματα και τις εκλογές για το Κοινοβούλιο , τον Πρόεδρο και την Συνέλευση Εμπειρογνομόνων . Η Συνέλευση των Εμπειρογνομόνων(Majlese –e Khobregan) αναλάμβανε την εκλογή του Ηγέτη και υποστήριζε την θεωρία του Χομεινί ότι ο ηγέτης της ισλαμικής κοινότητας έπρεπε να υποταχθεί στους νομομαθείς κληρικούς. Είχε 86 μέλη που εκλέγονταν από το Συμβούλιο των Κηδεμόνων . Τα μέλη της συνέλευσης αντιπροσώπευαν τις 28 περιφέρειες της χώρας ενώ οι περισσότεροι απασχολούνταν αλλού σε κυβερνητικές θέσεις η θεολογικές σχολές (Βαλλιανάτος 2014 , 66).

Η οικονομία μίας οποιασδήποτε χώρας σε μία συγκεκριμένη χρονική περίοδο βασίζονταν κατά κύριο λόγο από το ιστορικό, πολιτικό και κοινωνικό παρελθόν. Οι στόχοι και η στρατηγική των εγχώριων αλλά και των διεθνών οικονομικών και πολιτικών δρώντων διαμορφώνουν το πλαίσιο στο οποίο κινούταν η οικονομία. Η οικονομία του Ιράν ήταν εδώ και καιρό σε ασφυκτικό κλίμα εξαιτίας των κυρώσεων και του αποκλεισμού που έχει επιβάλλει η Δύση στην χώρα . Η χώρα καλούταν να αντιμετωπίσει τον αυξανόμενο πληθωρισμό καθώς και την διαρκή υποτίμηση του ιρανικού πετρελαίου (Βασιλάκη 2014 ,77-78).

Οι παραγωγικές δυνατότητες του Ιράν θα ήταν εφικτό να στηριχθούν ολοκληρωτικά από τον συντελεστή εργασίας. Γενικότερα ο πληθυσμός της χώρας ανέρχεται σε περίπου εβδομήντα έξι εκατομμύρια ανθρώπους . Το ποσοστό του οικονομικά ενεργού πληθυσμού ξεπερνούσε το εβδομήντα τις εκατό, ενώ οι απασχολούμενοι σημείωναν το 40 τις εκατό του οικονομικά ενεργού πληθυσμού. Αν υπολογισθεί ότι το ποσοστό των απασχολούμενων ατόμων μίας χώρας σε συνδυασμό με την υψηλή παραγωγικότητα σε εργασία και κεφάλαιο τότε δημιουργούνται προϋποθέσεις για έναν αυξανόμενο αριθμό ανάπτυξης και παράλληλα βελτίωση του βιοτικού επιπέδου (DiPaola , Arnsdorf , 2012).

Το Ιράν διέθετε μεγάλα κοιτάσματα πετρελαίου και φυσικού αερίου . Σύμφωνα με τον Οργανισμό Πετρελαιοπαραγωγών Εξαγωγικών Κρατών από το 1960 ήταν 35 δις βαρέλια

ενώ στις αρχές της δεκαετίας του 1980 ήταν 58.3 δις. Αναφορικά με το φυσικό αέριο το Ιράν καταλάμβανε την δεύτερη θέση μετά την Ρωσία . Ο ΟΠΕΚ δήλωσε ότι τα βέβαια αποθέματα πλησίαζαν το 1.8 τρις κυβικά μέτρα την δεκαετία του 1960 και το 1980 14,1 τρις κυβικά μέτρα. Ουσιαστικά το Ιράν κατείχε την πρωτιά τόσο ανάμεσα στα κράτη της Μέσης Ανατολής όσο και ανάμεσα στα κράτη-μέλη του ΟΠΕΚ (Βασιλάκη 2014 , 79). Ο ΟΠΕΚ ήταν ένας διεθνής οικονομικός οργανισμός που λειτουργεί μέχρι σήμερα. Ιδρύθηκε στην Βαγδάτη το 1960 από τις χώρες Ιράν , Κουβέιτ , Ιράκ και Βενεζουέλα. Οι στόχοι του συγκεκριμένου οργανισμού ήταν η εδραίωση ενιαίας πετρελαικής πολιτικής μεταξύ των κρατών μελών και η ασφάλεια μέτρων προστασίας των συμφερόντων τους με σταθερές τιμές διεθνούς αγοράς . Μέχρι σήμερα συμμετέχουν στον ΟΠΕΚ 13 κράτη-μέλη δηλαδή η Αγκόλα, η Αλγερία , Γκαμπόν , Δημοκρατία του Κονγκό , Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα , Ισημερινή Γουινέα , Ιράκ , Ιράν , Κουβέιτ , Λιβύη , Νιγηρία , Σαουδική Αραβία , Ρωσία και Βενεζουέλα. Ο ΟΠΕΚ έχει έδρα την Βιέννη της Αυστρίας με προιστάμενο τον Γενικό Γραμματέα (Bershidsky 2015). Οι βασικότερες πηγές φυσικού αερίου υπήρχαν και εξακολουθούν να υπάρχουν στο Νότιο και Βόρειο Πάρς , στο νησί Κίς και στις περιοχές Κούφ , Ζιρέχ , Ταμπνάκ , Κανγκάν , Αγκχάρ και Νταλάν. Το Νότιο Πάρς βρισκόταν στο Αραβο -Περσικό Κόλπο και αποτελούσε μία από τις μεγαλύτερες υποθαλάσσιες δεξαμενές του φυσικού αερίου με έκταση 9.700 τετραγωνικών χιλιομέτρων χονδρικά . Τα 3.700 τετραγωνικά χιλιόμετρα ανήκαν στο Ιράν και τα υπόλοιπα στο Κατάρ (Thaler 2010).

Ο ΟΠΕΚ θεωρούσε ότι το Ιράν ήταν και είναι η πέμπτη μεγαλύτερη χώρα που παρήγαγε αργό πετρέλαιο ενώ τα στατιστικά της εταιρείας BP ήταν η τέταρτη χώρα με την τεράστια παραγωγή πετρελαίου. Η ιρανική παραγωγή περιλάμβανε αργό πετρέλαιο , πετρέλαιο σχιστόλιθου , άμμο πετρελαίου και NGL υγρά φυσικού αερίου. Επιπλέον το Ιράν ήταν η δεύτερη χώρα παραγωγός του αργού πετρελαίου μετά την Σαουδική Αραβία ανάμεσα στις χώρες του ΟΠΕΚ αλλά και στα κράτη της Μέσης Ανατολής με παραγωγή που πλησίαζε τα 3,7 εκατομμύρια βαρέλια το 2012. Ήδη πριν την επανάσταση του 1979 υπήρξαν στοιχεία από το ιρανικό Υπουργείο Πετρελαίου αλλά και του ΟΠΕΚ που υποστήριζαν ότι η παραγωγή του Ιράν βρισκόταν στην κορυφή αγγίζοντας τα 6 περίπου εκατομμύρια βαρέλια ανά ημέρα . Βέβαια αρκετά χρόνια αργότερα που τελείωσε η Επανάσταση η παραγωγή του Ιράν οριακά πλησίαζε τα 3 με 4 εκατομμύρια αλλά ποτέ δεν κατάφερε να φτάσει τα επίπεδα πριν και κατά την διάρκεια της Ισλαμικής Επανάστασης (Βασιλάκη 2014 , 81).

Ενα άλλο σημαντικό κομμάτι που αφορούσε την οικονομία του Ιράν κατά την Ισλαμική Επανάσταση του 1979 ήταν η δημιουργία πολλών παρακυβερνητικών οργανώσεων που ονομάζονταν διαφορετικά “bonyads”. Αυτές οι οργανώσεις προσπάθησαν να αξιοποιήσουν μία μαζική κοινωνία με το να δημιουργήσει παράλληλες δομές επαναστατικής νομιμότητας και εξουσίας (Shaeidi 2009). Τα ιδρύματα bonyad στόχευαν στην πρόοδο του επιπέδου ζωής

των φτωχών και στην αναδιανομή του πλούτου που άνηκε στην δυναστεία των Παχλαβί. Στην πορεία αυτά τα ιδρύματα εξελίχθηκαν σε σπουδαίες οικονομικές οντότητες που σύμφωνα με απόψεις εκτενούς έρευνας διέθεταν εργασίες που πλησίαζαν το 20% έως το 40 % του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος . Το πιο σημαντικό απ όλα είναι ότι είχαν σημαντική οικονομική δύναμη. Επίσης δεν είχαν τον έλεγχο της κυβέρνησης , δεν απέδιδαν φόρο στο κράτος για τις δραστηριότητες τους και υπάκουαν πάντα στις εντολές του Ηγέτη (Buchta , 2000, 74).

Τα bonyads έχουν εμπλακεί στην ιρανική πολιτική διάδοσης κυρίαρχης ιδεολογίας μέσα από ένα φάσμα πολιτιστικών δραστηριοτήτων (Shaeidi 2009) . Το Ιράν είναι μια χώρα που είχε στο εσωτερικό της τέτοιου τύπου ιδρύματα παρόμοια με τα bonyads. Μερικά από αυτά είναι το Ίδρυμα Απόκληρων και Τραυματιών Πολέμου το οποίο μέχρι και σήμερα περιλαμβάνει πάνω από 150.000 εργαζόμενους (Sayerah 2008 ,9) το Ίδρυμα Μαρτύρων και η Επιτροπή Βοήθειας του Ιμάμη Ρεζά. Το ίδρυμα που είχε την μεγαλύτερη επιρροή ήταν το Ίδρυμα Απόκληρων και Τραυματιών Πολέμου επειδή κατείχε έναν μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων και βιομηχανιών στον τουριστικό και βιομηχανικό τομέα (Thaler 2010, 57). Το ίδρυμα των Μαρτύρων αποκλειστικά στην περιφέρεια Χορασάν είχε εκτάσεις 2.900 μέτρων με εκτιμώμενη αξία άνω των είκοσι δις δολαρίων (Buchta 2000 , 76).

Γενικότερα οι επιχειρηματικές δραστηριότητες των Ιδρυμάτων διόρθωσε τις αδυναμίες της οικονομίας του Ιράν επειδή το κράτος έχανε σημαντικά έσοδα που θα είχε από την φορολόγηση τους. Η κράτηση πλούσιων οικονομικών πόρων έθετε προϋποθέσεις και συνθήκες ισχύος κατέστησε τα bonyad ισχυρές οικονομικές οντότητες που επηρέαζαν τις κρατικές πολιτικές (Mazarei , 1996).

Αξίζει να αναφερθεί ότι το Ιράν πέρα από το γεγονός ότι η υπήρξε η μεγαλύτερη παραγωγός φυσικού αερίου και αργού πετρελαίου διέθετε και ισχυρό πυρηνικό πρόγραμμα. Σε αυτό το πρόγραμμα δραστηριοποιούνταν οι λεγόμενοι Φρουροί της Ισλαμικής Επανάστασης (Islamic Revolutionary Guard Corps – IRGC) . Συστάθηκαν το 1979 όταν ήταν ηγέτης ο Αγιατολάχ Χομεινί. Ήταν ουσιαστικά ένοπλες δυνάμεις ξηράς , θαλάσσης και αέρος και είχαν σύνολο 150.000 άνδρες. Πέρα από το πυρηνικό πρόγραμμα οι Φρουροί ήταν εξαιρετικά ενεργοί στην παραγωγή όπλων στα οποία συμπεριλαμβάνονταν και βαλλιστικοί πύραυλοι. Μέσα από μία σειρά δραστηριοτήτων οι Φρουροί επέκτειναν την οικονομική τους δράση. Εκείνη την εποχή υπήρξε η είδηση ότι ο πυρήνας των Φρουρών στον κατασκευαστικό κλάδο ήταν η εταιρεία Χατάμ αλ-Ανμπίγια . Η αλ Ανμπίγια υπήρξε μία από τις πιο σημαντικές αναδόχους έργων του Ιράν . Επίσης η εταιρεία αναλάμβανε δράση και στους κλάδους των τηλεπικοινωνιών , στην βιομηχανία πετρελαίου και φυσικού αερίου στην κατασκευή φραγμάτων και ορυχείων. Υπήρξαν επίσης πληροφορίες που πίστευαν ότι υποχρέωσε την κυβέρνηση να αναβάλλει τα σχέδια της εταιρείας τηλεπικοινωνιών Τουρκσελ (Turcell) για

την ανάπτυξη δικτύου κινητής τηλεφωνίας στο Ιράν που έχει ήδη εγκριθεί. Η Τουρκσέλ είχε υπο τον έλεγχο της ένα μεγάλο ποσοστό ιρανικών επενδύσεων στο Ντουμπάι που ήταν η πρωτεύουσα των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων επειδή τις εκμεταλλεύονταν σαν μέσο παράκαμψης των διεθνών κυρώσεων (Thaler 2010 ,59).

Επιπρόσθετα δημοσιεύματα άλλων χωρών και αναλύσεις ανέφεραν την συμμετοχή των Φρουρών της Επανάστασης στην παραοικονομία του Ιράν . Στο εσωτερικό του κράτους ο Μεχντί Καρουμπί που ορίστηκε ως ηγέτης του Πράσινου Κινήματος και πολιτικός αντίπαλός του κυβερνώντος κόμματος θεωρούσε ότι οι Φρουροί επόπτευαν πάνω από 50 “αόρατες” προβλήτες σε μήκος των νότιων ακτών για παράνομες δραστηριότητες και εικοσιπέντε πύλες στο αεροδρόμιο της Τεχεράνης χωρίς τελωνειακό έλεγχο (Dehghanpisheh , 2010).

Όσον αφορά την οικονομική δράση των Φρουρών δεν υπήρξαν πολλά στοιχεία στην επιφάνεια που να ήταν επίσημα. Το επιβεβαιωμένο είναι ότι οι Φρουροί συνέβαλαν σημαντικά στην κατασκευή της εταιρείας Khatam ul – Anbia που ασχολούταν ενεργά με την παραγωγή πετρελαίου , φυσικού αερίου , πετροχημικά προϊόντα , ορυχεία , φράγματα , προβλήτες , υπόγειες κατασκευές , οδικά , αρδευτικά και αποχετευτικά δίκτυα αλλά και κτήρια , εγκαταστάσεις λιμάνια και υπεράκτιες δομές (Shayrah 2008 , 9).

Βέβαια η απήχηση των Φρουρών εξακολουθούσε να ήταν μεγάλη όχι μόνο το 1979 αλλά και σε πιο πρόσφατο έτος όπως για παράδειγμα το 2011 όπου ο Ροστάμ Γκασεμί δήλωσε την υποστήριξη του προς αυτούς (Βασιλάκη 2014, 93). Ο Ροστάμ Γκασεμί ήταν Ιρανός αξιωματικός και συντηρητικός πολιτικός και υπηρέτησε ως Διευθύνων Σύμβουλος από το 2006 έως το 2011 στην Khatam ul-Anbia . Έχει κάνει σπουδές πάνω στην βιομηχανική μηχανική (OPEC , 2010). Επιπλέον συμμετείχε στο Διοικητικό Συμβούλιο της εταιρείας Industrial Development and Renovation Organization of Iran, Πρόεδρος των εταιρειών Iranian Marine Industrial Company και Khalij Fars Ship-building Complex και Γενικός Διευθυντής της εταιρείας Iran Sepah Marine Industrial Marine Engineering Division (Βασιλάκη 2014 , 94).

Τέλος οι Φρουροί αποτελούν ακόμα και σήμερα μία στρατιωτική ομάδα που δεν έχουν μεγάλες επιχειρηματικές δραστηριότητες στον τομέα της οικονομίας. Ωστόσο η ιρανική κυβέρνηση τους υποστηρίζει με βάση τα στελέχη του σε κυρίαρχες θέσεις .

Μετά την επανάσταση η επέκταση βασικών υπηρεσιών όπως ο ηλεκτρισμός και το καθαρό νερό είχαν παίξει κύριο ρόλο στο προεπαναστατική περίοδο τα οποία επιταχύνθηκαν και στις αγροτικές περιοχές (Isfahani , 2019). Το Ιράν διέθετε μεγάλα αποθέματα πετρελαίου και φυσικού αερίου. Σύμφωνα με πηγές του Οργανισμού Πετρελαιοπαραγωγών Εξαγωγικών Κρατών (ΟΠΕΚ) την δεκαετία του 1960 τα αποθέματα ήταν περίπου 35 δις βαρέλια , το 1980 ήταν 58,3 .

Εν κατακλείδι το Ιράν είναι ένα κράτος το οποίο σημειώνει μία παρουσία χιλιάδων ετών πίσω από έναν γεωγραφικό πυρήνα αναλλοίωτο που συμμετείχε στην διαμόρφωση εθνικής , πολυδιάστατης και ισχυρής ταυτότητας με βασικό γνώμονα το ιστορικό, πολιτιστικό και θρησκευτικό στοιχείο. Από την άλλη πλευρά το κράτος σημείωσε συγκρουσιακή πορεία που άρχισε από τις μεταρρυθμίσεις του Σάχη και τελείωσε με την σταθερή παρουσία περσικών επαρχιών. Όμως το 1979 στο εσωτερικό του Ιράν δεν επικράτησε ο θεσμός της βασιλείας και η μονοκρατορία του Σάχη αλλά η “αυθεντία” της ανώτατης αρχής λόγω του ότι ακολουθούνται οι ιεραρχικές δομές του σιιτικού Ισλάμ. Παράλληλα η ύπαρξη οργάνων που επεμβαίνουν στην διακυβέρνηση της χώρας αλλά και στην ανάδειξη των ανώτατων αρχόντων όπως και η κατανόηση της εκλογικής διαδικασίας για την ανάδειξη του Προέδρου της χώρας μειώνει αποτελεσματικά την απολυταρχία που υπήρξε επί Σάχη. Ουσιαστικά από την επανάσταση του 1979 διαμορφώθηκε ο κλήρος σύμφωνα με τις επιταγές του Χομεϊνί με αποτέλεσμα να κυριαρχήσουν τα φιλελεύθερα λαϊκά στρώματα αλλοιώνοντας την δημοκρατική παράμετρο του πολιτεύματος όπως και της λαϊκής βούλησης (Chehabi 1993 17-23).

3.4 Κυρώσεις των ΗΠΑ- Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Έθνών

Κατά μία αρχική έννοια διεθνής κύρωση σημαίνει το μέσο για την πρόληψη συγκρούσεων η την καταπολέμηση αναδυόμενων η υπάρχοντων κρίσεων αλλά παράλληλα είναι το μέσο για την προώθηση της ειρήνης , της δημοκρατίας , του σεβασμού προς το κράτος δικαίου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Consilium. Europa.eu 2024). Ο Galtung είχε αποδώσει μία άλλη διάσταση του ορισμού κατά την οποία η κύρωση είναι μία ενέργεια του ενός η πολλών διεθνών δρώντων (αποστολείς) εναντίον ενός η περισσότερων άλλων (αποδέκτες) στερώντας τους κάποια αξία η υποχρεώνοντας τους να συμμορφωθούν με κάποιους κανόνες που οι αποστολείς τους θεωρούν σημαντικούς (Galtung , 1967).

Οι κυρώσεις προϋποθέτουν την έννοια της επιβολής εξουσίας και προτιμάται η προηγείται σε μεγαλύτερο βαθμό από την στρατιωτική επέμβαση. Ο δρών που επιβάλλει τις κυρώσεις από την μία πλευρά κατανοεί την οικονομική και πολιτική δύναμη που διαθέτει και δρά με αυτόν τον τρόπο πιστεύοντας ότι θα μπορούσε να επηρεάσει την στάση, συμπεριφορά και απόφαση του δέκτη. Από την άλλη πλευρά κατέχει ολοκληρωτικά την εξουσία που πίο συγκεκριμένα έχει το νόμιμο δικαίωμα να εξασκήσει την δυναμή του σε περιπτώσεις κυρώσεων που προκύπτουν από το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ). Οι οικονομικές κυρώσεις επιβάλλονται με την αλλαγή πολιτικών αποφάσεων η ιδεολογιών (Βασιλάκη 2014 , 106).

Η επιλογή του δέκτη να υπακούσει στους κανόνες των κυρώσεων η όχι εξαρτάται από το οικονομικό, πολιτικό και κοινωνικό κόστος που έχουν γι αυτόν. Επιπλέον εξαρτάται από το πόσο κατανοεί ο δέκτης αφενός την ύπαρξη και αφετέρου την υπόσταση του σε σχέση με τον δρώντα που επιβάλλει τις κυρώσεις. Όσον αφορά το Ιράν το κόστος των επιπτώσεων του οικονομικού αποκλεισμού δεν είναι εφικτό να υπολογιστεί. Μπορεί να είναι ανυπολόγιστο και μεγάλο για πολλά έτη αλλά ήταν και αντισταθμίσιμο. Σύμφωνα με τους Mack & Khan οι οικονομικές κυρώσεις συγκεκριμένα δεν σχετίζονται με την βιαιότητα μίας στρατιωτικής επιχείρησης αλλά είναι επίπονη για τα φτωχότερα οικονομικά στρώματα (Mack & Khan 2000 , 288).

Οι αρχικές μονομερείς κυρώσεις που επιβλήθηκαν εναντίον του Ιράν ήταν από τις Ηνωμένες Πολιτείες τον Νοέμβριο του 1979. Αυτή την χρονιά υπήρξε μεγάλη κρίση σχέσεων ανάμεσα στα δύο κράτη εξαιτίας της ομηρίας άνω των 50 Αμερικανών διπλωματών από Ιρανούς φοιτητές στην πρεσβεία των ΗΠΑ στην Τεχεράνη . Πιο συγκεκριμένα στις 12 Νοεμβρίου του ίδιου έτους ο Αμερικανός Πρόεδρος Τζίμι Κάρτερ ανακοίνωσε την Διακήρυξη 4702 η οποία έθετε εμπάργκο στην εισαγωγή ιρανικού πετρελαίου και των κατεργασμένων η μη προϊόντων του. Στις 14 Νοεμβρίου 1979 η Ουάσινγκτον με βάση την Εκτελεστική Οδηγία 12170 προχώρησε στο πάγωμα των ιρανικών περιουσιών αλλά και της Κεντρικής Τράπεζα που ανήκαν στην δικαιοδοσία της Αμερικής. Η κίνηση αυτή βασίστηκε στην λογική ότι η συνθήκες στο Ιράν αποτελούσαν μία μεγάλη απειλή για την εθνική ασφάλεια , την εξωτερική πολιτική και την οικονομία των ΗΠΑ και αναδείκνυε την καταπολέμηση αυτής της κατάστασης ως ένα ζήτημα εθνικό και έκτακτης ανάγκης (Βασιλάκη 2014,108).

Είναι αξιοσημείωτο ότι εδώ και 40 χρόνια το Ιράν πέτυχε να εδραιώσει το status quo της περιφερειακής δύναμης που κατείχε πριν την Ισλαμική Επανάσταση καθώς υπήρξε ιδρυτικό μέλος του Συμφώνου της Βαγδάτης από το 1955 αλλά δεν εκμεταλλεύτηκε τον “αντιιμπεριαλισμό” και τον “αντιαμερικανισμό” και την “αντίσταση” τα οποία είχαν απήχηση στην εσωτερική ιρανική πολιτική με τις θέσεις του Αγιατολάχ για τους απόκληρους κοινωνικής δικαιοσύνης και επανόδου ιμάμηδων στην διακυβέρνηση (Κουργιώτης , 2019)

Επιπρόσθετα το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ με τις αποφάσεις 457 και 461 στις 4 και 31 Δεκεμβρίου 1979 απέδειξαν ότι το αρνητικό κλίμα ανάμεσα στις ΗΠΑ και Ιράν ήταν εξαιρετικά επικίνδυνο και είχε συνέπειες για την διεθνή ειρήνη και ασφάλεια (Βασιλάκη 2014, 108) . Έπειτα στις 7 Απριλίου 1980 με την Εκτελεστική Οδηγία 12205 ο Πρόεδρος Κάρτερ έθεσε εμπάργκο στις εξαγωγές των ΗΠΑ προς το Ιράν με εξαίρεση τα είδη πρώτης ανάγκης όπως φάρμακα κα τρόφιμα ενώ περιορισμοί τέθηκαν στις χρηματοπιστωτικές συναλλαγές ενώ με την Οδηγία 12211 καταργήθηκαν όλες οι εισαγωγές από την Τεχεράνη (Βασιλάκη 2014 , 108).

Μετά το 1980 ακολούθησε και άλλη σειρά κυρώσεων των ΗΠΑ κατά του Ιράν. Για την ακρίβεια στις 19 Ιανουαρίου του 1984 Το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ όρισε το Ιράν ως κράτος χορηγό τρομοκρατίας επειδή υποστήριζε επανειλημμένα πράξεις διεθνούς τρομοκρατίας (Kumar, 2018). Στις 23 Οκτωβρίου 1992 επιβλήθηκαν στο Ιράν κυρώσεις για την ανάπτυξη οπλικών συστημάτων (Βασιλάκη 2014 , 109). Το Κογκρέσο δήλωσε ότι η πολιτική των ΗΠΑ ήταν να αρνηθεί την οποιαδήποτε μεταφορά αγαθών η τεχνολογίας στο Ιράκ και πρωτίστως στο Ιράν άρα υπήρξε αιτία να πιστεύεται ότι μια τέτοια μεταφορά θα μπορούσε να συμβάλλει στην απόκτηση βιολογικών η προηγμένων συμβατικών όπλων (Kumar , 2018). Τέσσερα χρόνια αργότερα στις 4 Αυγούστου 1996 το Κογκρέσο των ΗΠΑ κήρυξε νόμο κυρώσεων Ιράν-Λιβύης που ονομάστηκε νόμος περί κυρώσεων εναντίον του Ιράν . Στόχευε στην τιμωρία οντοτήτων για επενδύσεις στην βιομηχανία πετρελαίου του Ιράν κάτι που θα μπορούσε να δώσει πρόσβαση στα κεφάλαια για την ανάπτυξη όπλων μαζικής καταστροφής η την χρηματοδότηση διεθνούς τρομοκρατίας. Ο νόμος ζητούσε από τις ΗΠΑ να θέσουν κυρώσεις σε ξένες εταιρείες που δαπάνησαν περισσότερα από 20 δολάρια ετησίως στον τομέα του πετρελαίου η του φυσικού αερίου στο Ιράν (Kumar, 2018).

Εκτός όμως από τις Ηνωμένες Πολιτείες στην επιβολή κυρώσεων συμμετείχε και το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών παρόλο που μέσα στα πέντε μόνιμα μέλη υπήρξαν δύο χώρες όπως η Κίνα και η Ομοσπονδία της Ρωσίας που αποκτούσαν ολοένα πιο κοντινές σχέσεις με το Ιράν (Βασιλάκη 2014 , 109). Το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ συνήθιζε να επιβάλλει κυρώσεις σε περίπτωση που ένας δρών απειλεί την διεθνή ειρήνη και ασφάλεια. Επομένως κατά το κεφάλαιο VII που περιλάμβανε τα άρθρα 39, 40 , 41 του Καταστατικού Χάρτη σε περίπτωση απειλής εναντίον της Ειρήνης , Διαταράξεως της Ειρήνης και Επιθετικών Πράξεων το Συμβούλιο Ασφαλείας αναγκάζονταν να προχωρήσει στην θέσπιση μέτρων κατά της χρήσης ένοπλης βίας.(Βασιλάκη 2014 , 110).

Ορισμένες εκθέσεις που ήρθαν στην επιφάνεια από τον Διεθνή Οργανισμό Ατομικής Ενέργειας αποκάλυψαν την αδυναμία του Ιράν να ανταπεξέλθει στις απαιτήσεις του . Τον Μάρτιο του 2006 ο Πρόεδρος του Συμβουλίου Ασφαλείας εξέδωσε κάποια ψηφίσματα. Το πρώτο Ψήφισμα ήταν το 1696 το οποίο δημοσιεύθηκε την 31 Ιουλίου 2006 το οποίο απαγόρευε ρητά σε όλα κράτη να μεταφέρουν αγαθά και υπηρεσίες που θα βοηθούσαν και θα ενίσχυαν το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν (Βασιλάκη 2014 , 111) . Ήδη από τις 27 Φεβρουαρίου του 2006 (GOV/2006/15) υπήρξαν στην έκθεση του Γενικού Διευθυντή του ΔΟΑΕ εκκρεμότητες σχετικά με ζητήματα πυρηνικού προγράμματος και οπλικών συστημάτων του Ιράν με αποτέλεσμα να προκύψει η λογική ότι το Ιράν κατείχε αδήλωτα πυρηνικά υλικά η δραστηριότητες (UN Security Council , 2006).

Στις 27 Δεκεμβρίου του 2006 ορίστηκε το ψήφισμα 1737 το οποίο απαγόρευε στα κράτη να δίνουν στο Ιράν με έμμεσο η άμεσο τρόπο εμπορεύματα που σχετίζονταν με την φυσική

προστασία που περιλάμβαναν τα πυρηνικά υλικά και τις εγκαταστάσεις υπό την αρμοδιότητα του προμηθευτή(S/2006/815) (UNSecurityCouncil,2006). Επιπλέον απαγόρευε την παροχή οικονομικής και τεχνικής βοήθειας και εκπαίδευσης που είχε άμεση σχέση με το πυρηνικό και βαλλιστικό πρόγραμμα και παρότρυνε τα κράτη να δεσμεύουν τα κεφάλαια των χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων και των οικονομικών πόρων του Ιράν όπου σύμφωνα με τις παραγράφους 13,14,15 του ψηφίσματος ο προμηθευτής ήταν υποχρεωμένος να ενθαρρύνει τους κατασκευαστές των εγκαταστάσεων να κατασκευάσουν με μία δική τους μέθοδο που να διευκολύνει τις διελεύσεις ενισχύοντας την φυσική παρουσία με σκοπό να αποτρέψουν τον κίνδυνο τρομοκρατικών επιθέσεων (UN Security Council , 2006).

Στις 24 Μαρτίου του 2007 τέθηκε ένα άλλο δημοψήφισμα το οποίο συμφωνούσε σε πολλά θέματα με τα προηγούμενα ψηφίσματα αλλά συμπεριλάμβανε και τα πρόσωπα του Iran's Revolutionary Guards Council. Το ψήφισμα αυτό απαγόρευε την εξαγωγή ιρανικών όπλων όπως επίσης παρότρυνε τα κράτη να περιορίζουν την είσοδο στο εσωτερικό τους . Έκρινε σωστό να μην προχωρήσουν σε νέες δεσμεύσεις οικονομικής βοήθειας εκτός αν πρόκειται για ανθρωπιστικούς ή αναπτυξιακούς σκοπούς (Βασιλάκη 2014,112). Το Ψήφισμα της 3ης Μαρτίου 2008 πρότεινε στα κράτη να επαγρυπνούν όσο το δυνατόν γινόταν τις δραστηριότητες των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων της επικράτειας τους με όλες τις τράπεζες που έχουν σαν έδρα το Ιράν και πιο συγκεκριμένα με τις τράπεζες Melli και Saderat ώστε να αποτραπούν ενέργειες που προωθούν την δημιουργία πυρηνικών όπλων (Βασιλάκη 2014 ,113) . Το Ψήφισμα του 1803 ανέφερε στην παράγραφο πέντε την άποψη ότι τα κράτη έπρεπε να απομακρύνουν από την επικράτεια τους άτομα που εμπλέκονται στο πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν (UN Security Council 2008). Σημαντικό για το συγκεκριμένο ψήφισμα ήταν η πρωτοβουλία των κρατών να επιθεωρούν τα φορτία των αεροσκαφών και των πλοίων προς και από το Ιράν λόγω του ότι λειτουργούσαν κάτω από τις εταιρείες Iran Air Cargo και Islamic Republic of Iran Shipping Line. (2014 ,113).

Ένα χρόνο αργότερα για την ακρίβεια την 24η Σεπτεμβρίου 2009 εκδόθηκε το ψήφισμα που ήταν σχετικό με την μή διάδοση των πυρηνικών όπλων και τασσόταν υπέρ του πυρηνικού αφοπλισμού (UN Security Council 2009). Στις 9 Ιουνίου του 2010 ήταν υπό τέλεση ένα άλλο Ψήφισμα το οποίο απαιτούσε από τα κράτη να αποτρέψουν κάθε δραστηριότητα σχετίζεται με το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν όπως τραπεζικές συναλλαγές και δραστηριότητες είτε στην επικράτεια τους είτε στο Ιράν (UN Security Council 2010).

Τέλος θα πρέπει να γίνει μία ανάλυση σχετικά με την ομοφωνία η όχι αυτών των ψηφισμάτων που αναφέρθηκαν. Το Ψήφισμα 1696 είχε θετική ανταπόκριση λαμβάνοντας δεκατέσσερις ψήφους υπέρ και κατά του Ιράν. Ο λόγος που το Κατάρ ψήφισε κατά του 1696 ήταν επειδή εκείνη την εποχή δεν εξυπηρετούσε την περιφερειακή ασφάλεια αλλά ούτε την

ενότητα του Συμβουλίου Ασφαλείας. Έπειτα τα ψηφίσματα 1737 και 1747 έλαβαν θετικές ψήφους. Τώρα το ψήφισμα 1803 έλαβε δεκατέσσερις ψήφους υπέρ και μία αποχή εκείνης της Ινδονησίας σε σχέση με το ψήφισμα 1835 που εγκρίθηκε με ομοφωνία. Η αποχή της Ινδονησίας εξηγήθηκε από το γεγονός ότι ο εκπρόσωπος της δεν συμφωνούσε με αποφάσεις των κυρώσεων και αν ήταν ακόμα περισσότερες θα ψήφιζε κατά. Το ψήφισμα 1929 της 7ης Ιουνίου παρόλο που δεν αναφέρθηκε στην προηγούμενη παράγραφο διότι συνέβαλε ουσιαστικά στην ανανέωση των προηγούμενων ψηφισμάτων (UN Security Council 2010).

Εν κατακλείδι οι προτεραιότητες του Χομεινί αναφέρονται στην άποψη ότι προσπαθούσε να προάγει την Πανισλαμική Ενότητα παρόλο που ήταν ένας ακατόρθωτος στόχος καθώς επικρατούσαν τα θρησκοπολιτικά πάθη των ιρανών. Η συγκεκριμένη ενότητα δεν ήθελε να ήταν μόνο θρησκευτικού χαρακτήρα αλλά και κοινωνικο-πολιτικού η οποία δεν θα ήταν απαραίτητο να απευθύνεται στο εσωτερικό του Ιράν αλλά εξίσου και έξω από αυτό ως Πανισλαμική Αδελφότητα συνεργασίας, ασφάλειας και πολιτικής ειρήνης. Ο Χομεινί ήθελε να χρησιμοποιήσει την ενότητα αυτή ως κοινωνική ασπίδα ενάντια των δύο συστημάτων του άθεου κομμουνισμού και του ιμπεριαλιστικού καπιταλισμού. Γι αυτό τον λόγο όταν κορυφώθηκε η ισλαμική επανάσταση ο Χομεινί κήρυξε ενότητα και κοινωνική συνεργασία μεταξύ των δυο κλάδων του Ισλάμ κατά του ιμπεριαλισμού. Ο Χομεινί άνοιξε τον δρόμο επαναστατικής προοπτικής όχι μόνο για το Ιράν αλλά και για ολόκληρο τον καταπιεσμένο κόσμο ⁵.

Η άποψη αλλά και η πολιτική θέση των ΗΠΑ για το Ιράν επισημαίνεται σε μεγάλο βαθμό από το 1979 μέχρι σήμερα ως αρνητική ενώ από το 1984 οι Ηνωμένες Πολιτείες έθεσαν την χώρα στα "κράτη-παρειές" η "κράτη-σπόνσορες της τρομοκρατίας" η μέλη "Άξονα Του Κακού". Οι κυβερνήσεις των ΗΠΑ άσκησαν μεγάλες πιέσεις σε υπηκόους τους αλλά και σε συμμάχους τους για να απόσχουν από οικονομικές συναλλαγές με το Ιράν δημιουργώντας ένα αρνητικό κλίμα το οποίο το Ιράν δεν είχε ουσιαστικό ενδιαφέρον να το αναστρέψει. Το Ιράν συνέχιζε θεωρείται ότι στήριζε και στηρίζει αντι-ισραηλινές οργανώσεις και ομάδες στην Παλαιστίνη και στον Λίβανο καθώς και ότι ενισχύει τον αντι-αμερικανισμό στην περιοχή της Μέσης Ανατολής. Αυτές οι γνώμες τώρα στηρίχθηκαν κατά διαστήματα στον ακραίο- αντιαμερικανισμό και τον αντισημιτισμό των Ιρανών ηγετών (Caravelli 2008, 3-95). Οι προκλήσεις που όξυναν την αντιπαράθεση ανάμεσα στις ΗΠΑ και το Ιράν επισημάνθηκε μέσα από μία σειρά αντιθέσεων που στηρίχθηκε στην δυνατότητα του Ιράν να συνεργάζεται με τους Σουνίτες ισλαμιστές. Η συνεργασία του Ιράν με ομάδες όπως των Σουνιτών, η Ισλαμική Τζιχάντ και η Χαμάς στα παλαιστινιακά εδάφη. Τα συμφέροντα των ΗΠΑ συνεχίζουν να εντάσσονται στην λογική του κλασσικού ρεαλισμού όπου δεν μας ενδιαφέρει να μάθουμε τι συμβαίνει στο εσωτερικό ενός κράτους. Αντ' αυτού τα συμφέροντα των ΗΠΑ

⁵ <https://iranculture.gr/wp-content/uploads/2022/06/Imam-Khomeini>

εστιάζουν στην ιδεολογική αντιπαράθεση και το ενδεχόμενο απόκτησης πυρηνικού εξοπλισμού (Gold 2001, 8-9).

Συμπερασματικά το περιβάλλον του Ιράν με βάση τις κυρώσεις που του επιβλήθηκαν παραμένει ασταθές και ευθραυστό εξαιτίας των οικονομικών κυρώσεων που του επιβλήθηκαν ενώ στο εσωτερικό του επικρατούσαν υψηλά επίπεδα ανεργίας και πληθωρισμού. Οι οικονομικές και κοινωνικές προκλήσεις που έχουν υποστεί οι κυβερνήσεις είναι αρκετά δύσκολο να αντιμετωπιστούν λόγω του ότι το εύθραυστο περιβάλλον λειτουργεί αποτρεπτικά όσον αφορά τις επενδύσεις και το οικονομικό σύστημα του Ιράν . Ουσιαστικά οι στόχοι της Ισλαμικής Επανάστασης ήταν η αναδιανομή του πλούτου και του εισοδήματος προς τα χαμηλά εισοδηματικά κλιμάκια , η πολιτική και οικονομική ανεξαρτησία από την Δύση , η οικονομική αυτοδυναμία και η στροφή προς τις αγροτικές πολιτικές (Mazareï 1996, 291) . Με το πέρας των ετών οι στόχοι αυτοί παραμένουν επίκαιροι

4ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

4.1 Αποτίμηση της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής έναντι του Ιράν

Λόγω του ότι το Ιράν είχε έναν σημαντικό ενεργειακό πλούτο συνέχισε υπέσθη εξωτερικές παρεμβάσεις καθώς εδώ και αρκετά χρόνια βρισκόταν υπό τον ασφυκτικό έλεγχο των ξένων δυνάμεων ιδίως της Αγγλίας, της Ρωσίας και των Ηνωμένων Πολιτειών. Ο Σάχης είχε μία έντονη φιλοδυτική πολιτική που μετέτρεψε το Ιράν σε στενό σύμμαχο των ΗΠΑ. Το πυρηνικό πρόγραμμα δεν ήταν προίον της Ισλαμικής Επανάστασης αλλά έκανε την εμφάνιση του ήδη από την εποχή του Σάχη και αποδείκνυε την επιθυμία του Ιράν να μετατραπεί σε ηγεμονική περιφερειακή δύναμη στον Κόλπο (Ντόκος 2014, 196-197).

Κατά την διάρκεια της δεκαετίας του 1950 οι Ηνωμένες Πολιτείες συχνά προσπαθούσαν να υποβαθμίσουν τα εθνικιστικά, μεταρρυθμιστικά κινήματα και τις τάσεις για αδέσμευτη πολιτική στον Τρίτο Κόσμο. Το αποτέλεσμα αυτής της προσπάθειας ήταν ουσιαστικά η εικόνα των Ηνωμένων Πολιτειών να αμαυρωθεί στις χώρες του Τρίτου Κόσμου (Hunter 1990, 53-57 Yapp 1996, 485-488). Η ανατροπή του Μοσαντέκ του 1953 από το κοινό σχέδιο των Αγγλικών και Αμερικανικών μυστικών υπηρεσιών αποτέλεσε ένα κυρίαρχο γεγονός στην ιρακινή ιστορία αποτρέποντας την ανάπτυξη ενός φιλελεύθερου πολιτικού συστήματος (Mansfield - Fuller 1991, 250).

Επιπρόσθετα η κυβέρνηση Κέννεντυ παρότρυνε τον Σάχη να τελέσει μία σειρά μεταρρυθμίσεων αλλά η αμερικανική πολιτική στο Ιράν μεταβλήθηκε (Ντόκος 2014, 198). Προς τα τέλη της δεκαετίας του 1960 το Ιράν επέλεξε την δυτική πολιτική ασφάλειας στον Κόλπο. Σύμφωνα με το Δόγμα Νίξον το Ιράν υπήρξε πεδίο δοκιμής για την αμερικανική στρατηγική για την χρήση περιφερειακών δυνάμεων και την προώθηση των δυτικών συμφερόντων (Κουφουδάκης, Τσαρδανίδης, Σωτηρέλλης 1989, 102-105). Το Δόγμα Νίξον διακηρύχθηκε από τον 37ο Πρόεδρο των Ηνωμένων Πολιτειών κατά την διάρκεια του πολέμου στο Βιετνάμ το 1969 βάσει του οποίου οι Ηνωμένες Πολιτείες απαιτούσαν από τους συμμάχους τους να προστατέψουν την εθνική τους άμυνα⁶. Ο Νίξον ταξίδεψε τον Μάιο του 1972 στο Ιράν για να ζητήσει βοήθεια από τον Σάχη στο να προστατέψει τα συμφέροντα της ασφάλειας των ΗΠΑ στην Μέση Ανατολή. Το αντάλλαγμα του Νίξον ήταν ότι το Ιράν θα μπορούσε να αγοράσει ένα οποιοδήποτε πυρηνικό οπλικό σύστημα επιθυμεί. Όταν ξεκίνησε ο Αραβο- Ισραηλινός Πόλεμος το 1973 ο Σάχης είχε την ευκαιρία να αγοράσει όπλα υψηλής τεχνολογίας⁷.

⁶ Άρθρο από OnAlert “Σαν Σήμερα το 1969 ο Αμερικανός Πρόεδρος Νίξον ανακοινώνει το Δόγμα του ” 25/07/2024

⁷ Council of Foreign Relations US Relations With Iran 1953-2023

Όταν το 1979 στο Ιράν επικρατούσαν μεγάλες αναταραχές ο Σάχης αποφάσισε να φύγει για τις Ηνωμένες Πολιτείες προκειμένου να κάνει θεραπεία καρκίνου. Ο σίτης κληρικός Αγιατολάχ Ρουχολάχ Χομεινί δήλωσε την αντίθεση του ως προς την ιρανική δυτικοποίηση . Ο Χομεινί ανέλαβε την εξουσία ως ανώτατος ηγέτης μετατρέποντας το Ιράν από μία φιλοδυτική μοναρχία σε μία ισλαμική θεοκρατία. Κατέβαλε την προσπάθεια να “εξάγει” την επανάσταση του στους γείτονες του. Αξίζει να σημειωθεί ότι η Χεζμπολλάχ το 1985 τάσσονταν στο πλευρό του Χομεινι (Council On Foreign Relations). Η Χεζμπολάχ που διαφορετικά ονομάζεται “ Κόμμα Του Θεού ” είναι σιιτική και παραστρατιωτική οργάνωση . Ιδρύθηκε στον Λίβανο το 1982 και συγκροτήθηκε αρχικά για να αντιμετωπίσει το Ισραήλ. Οι βασικοί ιδρυτές της Χεζμπολάχ ήταν ο Χασάν Νασράλα , ο Αλί Ακμπάρ Μοχτασαμίμπορ , Ραχέμπ Χάρμπ και Αμπάς αλ- Μουσαβί. Η ιρανική επανάσταση του 1979 ήταν ένα εξαιρετικά δυσάρεστο γεγονός για την Δύση λόγω του ότι σύμπιπτε με την σοβιετική εισβολή στο Αφγανιστάν που για μία περίοδο άλλαξε τις περιφερειακές ισορροπίες και τον συσχετισμό δυνάμεων. Ουσιαστικά συντέλεσε στην δημιουργία της Δύναμης Ταχείας Αντίδρασης τον Δεκέμβριο του 1979 και την διακήρυξη του Δόγματος Κάρτερ τον Ιανουάριο του 1980 (Ντόκος 2014 , 199).

Οι σχέσεις του Ιράν με τις Ηνωμένες Πολιτείες από το 1979 μέχρι σήμερα είναι πολύ δύσκολες. Το Ιράν εξακολουθούσε να βρίσκεται στην μαύρη λίστα για την Αμερική καθώς του έχουν επιβληθεί από την σειρά τις κυρώσεις διπλωματικού,οικονομικού και στρατιωτικού χαρακτήρα. Πάρα αυτά το Ιράν δεν ήταν ανέκαθεν άμοιρο ευθυνών γιατί φρόντισε να εφαρμόσει πολιτική υποστήριξης στις τρομοκρατικές οργανώσεις που εντοπίζονταν σε μουσουλμανικές κυρίως περιοχές. Αξίζει να επισημανθεί ότι η Τεχεράνη δεν υποστήριξε την τρομοκρατική οργάνωση ισλαμιστών Αλ Κάιντα . Τα πρώτα χρόνια μετά την επανάσταση επικρατούσε έντονα ο πόθος του κλήρου με αποτέλεσμα ο ρόλος του Ιράν να επικρατήσει στην πολιτική σκηνή ήταν αποσταθεροποιητικός καθώς προσπαθούσε να εξάγει την ισλαμική επανάσταση. Η επανάσταση του 1979 μετέβαλλε το Ιράν από πυλώνα της αμερικανικής πολιτικής όπου σύμφωνα με τον τότε Πρόεδρο Τζίμι Κάρτερ αποκαλούνταν “νησί σταθερότητας” σε μία από τις πιο επικίνδυνες απειλές για το περιφερειακό status quo σύστημα. Αντιμέτωπη με έναν σοβαρό εχθρό η Αμερική κινητοποίησε μία σειρά από εργαλεία πολιτικής που επέφερε οικονομικούς και κοινωνικούς περιορισμούς στο Ιράν. Όμως παρόλη την κατάσταση κάποιο εμπόριο συνεχίστηκε κατά κατα τα πρώτα χρόνια της επανάστασης όπως για παράδειγμα διάφορες προσπάθειες εμπλοκής συμπεριλαμβανομένων της πώλησης όπλων από την εποχή του Προέδρου Ρίγκαν (Maloney 2001) Σύμφωνα με τον Ντόκο η πολιτική της ανάσχεσης (containment) η οποία εφαρμόστηκε σε όλη την περίοδο της επανάστασης δεν επέφερε θετικά αποτελέσματα καθώς οι αμερικανικές κυρώσεις υπονομεύθηκαν από τις ευρωπαϊκές και ιαπωνικές εταιρείες (Ντόκος 2014 , 199).

Μετά το πέρας της ισλαμικής επανάστασης υπήρξαν δύο ομάδες παραγόντων που επηρέασαν την εξέλιξη των σχέσεων ανάμεσα στις Ηνωμένες Πολιτείες και το Ιράν . Η πρώτη ομάδα αναφερόταν στο γεγονός ότι στο εσωτερικό του Ιράν κυριαρχούσαν πάντα οι ανταγωνισμοί εξουσίας και οι διαιρέσεις εντός του καθεστώτος. Η δεύτερη ομάδα ασχολούνταν με διαφωνίες μεταξύ των κέντρων λήψης αποφάσεων από πλευράς των Ηνωμένων Πολιτειών. Μερικές από τις διαφωνίες ήταν οι εξής . Πρώτον ήταν η σοβιετική απειλή προς το Ιράν και τα αμερικανικά συμφέροντα στην Μέση Ανατολή. Δεύτερον ήταν η διάρκεια της ιρακινής απειλής για τα αμερικανικά συμφέροντα αλλά και ο ρόλος του Ιράν σε θέματα διεθνούς τρομοκρατίας. Τρίτος λόγος ήταν οι προοπτικές διαλόγου ανάμεσα στο Ιράν και τις Ηνωμένες Πολιτείες και τις αντίθετες πολιτικές ατζέντες των δύο χωρών στην Μέση Ανατολή όπως για παράδειγμα η εξάπλωση της ισλαμικής επανάστασης (Hunter 1990 , 54). Οι περιφερειακές ισορροπίες επηρέασαν την πολιτική των Αμερικανών προς το Ιράν . Χαρακτηριστικό παράδειγμα ήταν η περίπτωση των χωρών Αιγύπτου και Σαουδικής Αραβίας οι οποίες δήλωναν σπουδαίοι σύμμαχοι της Αμερικής που δεν προτιμούσαν την βελτίωση των σχέσεων ανάμεσα στις Ηνωμένες Πολιτείες και το Ιράν (Hunter 1990 , 116).

Παρόλο που το 1989 ο πρεσβύτερος Αμερικανός Πρόεδρος Τζώρτζ Μπους είχε βλέψεις βελτίωσης σχέσεων μεταξύ των δύο κρατών ο προκάτοχος του όμως Ρόναλντ Ρέηγκαν είχε διαφορετικές τοποθετήσεις σχετικά με αυτό το θέμα . Πιο συγκεκριμένα πίστευε ότι το Ιράν ήταν ένα μη σπουδαίο κράτος σε σχέση με το Ιράκ και τα υπόλοιπα κράτη της Μέσης Ανατολής. Μία άλλη άποψη που είχε ήταν ότι η κατάσταση “όχι πόλεμος , όχι ειρήνη” στα κράτη Ιράν -Ιράκ ήταν καλύτερη για τα αμερικανικά συμφέροντα (Hunter 1990 , 121). Στην πορεία η κυβέρνηση Κλίντον έθεσε εμπόριο σε οποιαδήποτε είδος εμπορίου και επενδύσεων στο Ιράν και απαγόρευσε ρητά σε αμερικανικές εταιρείες να προμηθεύονται πετρέλαιο (Hibbard και Little 1997 , 32). Σε γενικά πλαίσια η Αμερική είχε μία περισσότερο επιφυλακτική συμπεριφορά στο Ιράν μη αποκλίνοντας την αμερικανική πολιτική . Κατά την διάρκεια της θητείας του νεότερου Τζώρτζ Μπους η χώρα είχε μπει στον “Άξονα του Κακού ”(Calvocoressi 2004 , 654-655).

Οι δύσκολες σχέσεις μεταξύ του Ιράν και της Αμερικής οφείλονταν σε κάποιους παράγοντες Ένας από τους πιο βασικούς ήταν το “προπατορικό αμάρτημα” της Αμερικής που υποστήριξε το πραξικόπημα του 1953 και ανέτρεψε τον Μοχάμεντ Μοσαντέκ από την εξουσία. Ο δεύτερος παράγοντας ήταν η αμερικανική προσοχή στην Σοβιετική Ένωση (Maloney 2008 , 128) η οποία οδήγησε την Ουάσινγκτον στην απόφαση να υποστηρίξει τον Σάχη που χρησιμοποίησε τις αμερικανικές ανησυχίες για την σοβιετική απειλή (Fuller 1991 , 250). Αυτό σήμαινε ότι οι ΗΠΑ κατέληξαν στο να ταυτίζονται με ένα καθεστώς αυταρχικό και καταπιεστικό από πλευράς του Ιράν. Αξίζει να σημειωθεί ότι το Ιράν εδώ και αιώνες κατείχε έναν σημαντικό πολιτισμό και αυτοκρατορική δύναμη όσο και όμως αργά η γρήγορα

τέθηκε σε παρακμή χάρη στα σχέδια των Μεγάλων Δυνάμεων χάνοντας στην πορεία πολλά εδάφη.(Ντόκος 2014 , 202).

Επιπρόσθετα όσον αφορά την αμερικανική εξωτερική πολιτική προς το Ιράν κυριαρχούσαν τρεις σχολές σκέψης. Η πρώτη ήταν η σχολή των “μετριοπαθών” εκ των οποίων το αμερικανικό συμφέρον επιβάλλει την προσέγγιση με το Ιράν αλλά αυτό συμβαίνει μόνο όταν οι Ηνωμένες Πολιτείες ελέγξουν ξανά την πολιτική τους η οποία έχει αποτύχει . Χαρακτηριστική είναι η απόπειρα αποτυχίας της Αμερικής στον Πόλεμο του Κόλπου το 1991. Η στάση του Ιράν στον πόλεμο ήταν υπεύθυνη και η ιρανική συμβολή ήταν σημαντική στην απελευθέρωση των Δυτικών ομήρων στον Λίβανο. Η αποτυχία της Αμερικής αναφέρεται στο γεγονός ότι δεν είχε θέσει σε προτεραιότητα την συζήτηση για θέματα περιφερειακής ασφάλειας. Η δεύτερη σχολή σκέψης ονομάζεται “εκτεταμένη” αντιπαράθεση που αναφερόταν στην εχθρότητα του νέου ιρανικού καθεστώτος προς το Ισραήλ. Η τρίτη σχολή σκέψης ονομάζεται πολιτική της “διπλής ανάσχεσης” (Kemp 1994 ,11). Η πολιτική της “διπλής ανάσχεσης” έχει συνδεθεί με τον George Kennan και με τα γεγονότα του Ψυχρού Πολέμου. Κατά την διάρκεια του συγκεκριμένου συμβάντος οι ΗΠΑ χρησιμοποίησαν αυτή την πολιτική για να μειώσουν τον σοβιετικό επεκτατισμό. Επιπλέον η στρατηγική αυτή προσέφερε στρατιωτική βοήθεια σε χώρες εξουθενωμένες από τον Β’ Παγκόσμιο Πόλεμο για να αντισταθούν στην σοβιετική επιρροή . Η πολιτική της ανάσχεσης επέφερε αναπροσαρμογή της ισορροπίας δυνάμεων προς όφελος της αμερικανικής πλευράς και η Σοβιετική Ένωση θα βρισκόταν σε μειονεκτική θέση αν και θα εγκλωβιζόταν από την βιομηχανική και στρατιωτική ισχύ (Kennan 1947).

Εν κατακλείδι οι προαναφερθείσες πολιτικές των Ηνωμένων Πολιτειών είχαν ως στόχο είτε τον περιορισμό της δυναμικής του Ιράν είτε την κατάλυση του ισλαμικού καθεστώτος ώστε να επιστρέψει το Ιράν στο δυτικό στρατόπεδο. Αυτά γίνονται με απώτερο σκοπό την εξυπηρέτηση των αμερικανικών συμφερόντων όπως προσδιορίζονται με όρους κλασσικού ρεαλισμού (raison d^etat αυτοβοήθεια επιθετική φύση του ανθρώπου αναρχία συστήματος).

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Το Ιράν ανέκαθεν ήταν το αποτέλεσμα μίας μακρόχρονης πορείας χιλιάδων ετών παρουσίας σε έναν γεωγραφικό πυρήνα που συνέβαλε στην δημιουργία μίας εθνικής ταυτότητας με στοιχεία πολιτιστικά, εθνικά και θρησκευτικά. Ωστόσο ήταν ένα κράτος το οποίο είχε μία συγκρουσιακή πορεία που ξεκίνησε από το πραξικόπημα του 1953 έως την Ισλαμική επανάσταση του 1979 . Ουσιαστικά με την επανάσταση παύει να υφίσταται ο θεσμός της βασιλείας και η μονοκρατορία του Σάχη αλλά δημιουργείται η αυθεντία της ανώτατης αρχής επειδή ακολουθούνται ιεραρχικές δομές του σιιτικού Ισλάμ. Επιπλέον η ύπαρξη πολλών οργάνων που σχετίζονται με την διακυβέρνηση της χώρας αλλά και η ανάδειξη των ανώτατων ηγετών καθώς και η εμπέδωση της εκλογικής διαδικασίας για την ανάδειξη του Προέδρου της χώρας μείωσαν σε μεγάλο βαθμό την απολυταρχισμό επί Σάχη . Λόγω του ότι το Ιράν είχε ένα θεοκρατικό καθεστώς η εξουσία δεν παραδίδονταν σε ένα πρόσωπο αλλά ούτε σε μία ομάδα . Πολύ περισσότερο χαρακτηρίζονταν από μία δυαδικότητα στις λειτουργίες της (νομοθετική , οικονομική κτλ) στις οποίες ο ρόλος και η ισχύς είναι το αποτέλεσμα συμμαχιών και επιρροής της εξουσίας τόσο στα επικουρικά όργανα όσο και στους κοινοβουλευτικούς θεσμούς (Gold, 2001 8-9)

Το πραξικόπημα του Ιράν συνδέεται με δύο παραμέτρους . Η πρώτη παράμετρος με τον νεοιμπεριαλισμό των ΗΠΑ και την προοπτική μετάδοσης των αμερικανικών ιδεών και αξιών στον κόσμο. Η δεύτερη παράμετρος είναι αυτή του οριενταλισμού . Για τις ΗΠΑ το σημαντικό δεν ήταν η διάδοση της δημοκρατίας αλλά η ιδέα ότι δεν μπορούσαν να πετύχουν παρά μόνο εάν αποδέχονταν την υποδεέστερη θέση τους, συμμαχούσαν μαζί τους. Άρα το Ιράν έπρεπε να ενταχθεί στην σφαίρα επιρροής των ΗΠΑ για να αποφύγει όχι μόνο τον κομμουνισμό αλλά και από τον βάρβαρο χαρακτήρα του επιβεβαιώνοντας την ηθική υπεροχή της αμερικανικής ταυτότητα (Μπόση , 1999 87-89)

Συμπερασματικά καταλήγουμε στο γεγονός ότι το Ιράν εδώ και πολλά έτη αποτελούσε δυνητική απειλή για την ασφάλεια και την σταθερότητα τόσο στην Μέση Ανατολή όσο και την Δύση . Αυτό συνδέεται με την έντονη παραστρατιωτική του δραστηριότητα η οποία συνδέεται με την τρομοκρατία. Η αμφιθυμία της Σοβιετικής Ένωσης σχετικά με την ιρανική εδαφική ακεραιότητα έφερε πιο κοντά το καθεστώς του Σάχη Ρεζά Παχλαβί στη Μεγάλη Βρετανία και τις ΗΠΑ . Για την Δύση το Ιράν ήταν ένα φυσικό ανάχωμα στην κάθοδο των Σοβιετικών στον Ινδικό Ωκεανό και πολύτιμη . Η ανάμειξη των αμερικανικών μυστικών υπηρεσιών στην επιχείρηση ανατροπής του δημοκρατικά εκλεγμένου πρωθυπουργού του Ιράν Μοχάμεντ Μοσαντέκ τον Άυγουστο του 1953 είχε εκλεγεί με σύνθημα την εθνικοποίηση του πετρελαιοκού τομέα καταδεικνύει την στρατηγική σημασία που απέδιδε η Ουάσινγκτον στον έλεγχο της χώρας. Επιπλέον το Ιράν ήταν αρμόδιο για την δημιουργία ισλαμικών

οργανώσεων όπως η Χεζμπολά που δρούσε στην Σαουδική Αραβία , τον Λίβανο και το Κουβέιτ και το Μπαχρέν από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 (Eggen , 2004).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

Βασιλάκη, Αργυρώ. 2014. Η ιρανική οικονομία τον 21ου αιώνα. Στο Β. Κεφαλά & Χ. Τσαρδανίδης (Επιμ.), Ιράν: Πολιτική, οικονομία, διεθνείς & περιφερειακές σχέσεις . Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση

Βραχιώτου και Λυμπεροπούλου, Π. 2013. Ιράν. Ιστορική διαδρομή και περιήγηση που σε ταξιδεύει. Αθήνα: Εκδόσεις Σιδέρης.

Βαλλιανιάτος, Στέφανος. 2014. Η διαμόρφωση της περσικής ταυτότητας του ιρανικού κράτους και του θεοκρατικού πολιτεύματος. Στο Β. Κεφαλά & Χ. Τσαρδανίδης (Επιμ.), Ιράν: Πολιτική, οικονομία, διεθνείς & περιφερειακές σχέσεις . Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Βαρβαρούσης, Πάρις. 2004. Διεθνείς Σχέσεις και Εξωτερική Πολιτική στον 21^ο αιώνα. Αθήνα : Εκδόσεις Παπαζήση

Κεφαλά, Βιβή. Τσαρδανίδης Χαράλαμπος. 2014. Ιράν. Πολιτική, οικονομία, διεθνείς και περιφερειακές σχέσεις. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Κουργιώτης, Πάνος. 2019. Ιράν και Δύση σαράντα χρόνια μετά την Επανάσταση του 1979: τα αδιέξοδα και οι ανατροπές.

Κουσκουβέλης , Ι. Ηλίας. 1997. Λήψη Αποφάσεων Κρίση Διαπραγμάτευση Θεωρία και Πρακτική . Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση

Κουσκουβέλης, Ι. Ηλίας. 2007. Εισαγωγή Στις Διεθνείς Σχέσεις Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα

Ηρακλείδης, Αλέξης. 2015 Διεθνείς Σχέσεις και Διεθνής Πολιτική Αθήνα: Εκδόσεις Κάλλιπος

Κουλουμπής, Θεόδωρος. 2008 Διεθνείς Σχέσεις Ισχύς και Δικαιοσύνη Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση

Μπόση, Μαίρη. 1999 Ζήτηματα Ασφάλειας στη νέα τάξη πραγμάτων Αθήνα Εκδόσεις Παπαζήση.

Ντόκος, Θ. 2014. Οι ιρανο-αμερικανικές σχέσεις και το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν. Στο Β. Κεφαλά & Χ. Τσαρδανίδης (Επιμ.), Ιράν: Πολιτική, οικονομία, διεθνείς & περιφερειακές σχέσεις . Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Ansari, Ali. 2019 “Iran And The Old Enemy” History Today 69 no. 1: 68-77
- Abrahamian, Ervand 2008. “A History Of Modern Iran” Cambridge University Press
- Axworthy, M. 2013. Revolutionary Iran: a history of the Islamic republic. Oxford University Press.
- Baylis , John , Smith , Steve and Owens Patricia 2023. “The globalization of world politics’’: an introduction to international relations Oxford : Oxford University Press
- Balaghi, Shiva. 2013. “Silenced Histories And Sanitized Autobiographies : The 1953 Cia Coup In Iran “ Biography : An Interdisciplinary Quarterly 36 , no.1 : 71-96
- Birhat, D. 2023. The 1979 Revolution of Iran:How Khomenini Thwarted Reform. R
- Buchta, William. 2000. Who Rules Iran? The Structure of Power in the Islamic Republic. Washington: The Washington Institute for the Near East Policy & the Konrad Adenauer Stiftung.
- Bakhtiar, Asieh. 2007. Ahmadinejad's Achilles Heel: The Iranian Economy. Payvand Iran News [in Farsi]
- Bergen, P. 2002. Holly War Inc, Inside the Secret World of Osama Bin Laden , New York: Simon and Schuster.
- Council on Foreign Relations. 2019. Retrieved from <https://www.cfr.org/background/irans-revolutionary-guards>
- Council on Foreign Relations. 2022. Retrieved from <https://www.cfr.org/article/islamic-republics-power-centers>
- Calvocoressi, Peter. 2004.Διεθνής Πολιτική 1945- 2000 εκδόσεις Τουρίκη
- Enayat, Hadi. 1983. Iran: Khomeini’s Concept of the ‘Guardianship of the Jurisconsult. Islam in the Political Process, 160-80.
- Eggen, Dan 2004 9/10 Panel Links Al Qaeda , Iran . Bin Laden May Have Part In Khobar Towers , Washington Post , 26.6.2004
- Halliday, Fred. (2010). Η Μέση Ανατολή στις Διεθνείς Σχέσεις. Ισχύς, Πολιτική και Ιδεολογία. Αθήνα: Εκδόσεις Ξεφάρας.
- Kurun, Ismail. 2017. Iranian political system:“Mullocracy?”.Journal of Management and Economics Research, 113-129
- Maloney, Suzanne.2001.America And Iran: From Containment to Coexistence Brookings

Maloney, Suzanne 2019 Iran and America Commentary Brookings

Mack, A., & Khan, A. 2000. The efficacy of UN sanctions. Security Dialogue, 31(3), 279- 292.

Mearsheimer, John. 2011 Η Τραγωδία Της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων Αθήνα : Εκδόσεις Ποιότητα

Maccavelli, Nicolo. 1976 The Prince Penguin Books

Milani, S Abbas. 2023. Forty-four years of an Islamic Republic. Many now regret the 1979 revolution. Retrieved from <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/iransource/forty-four-years-of-an-islamic-republic-many-now-regret-the-1979-revolution/>

Rahmena, Ali. 2014. Behind The 1953 Coup In Iran : Thugs , Turncoats , Soldiers and Spooks . Cambridge. Cambridge University Press

Thaler, D. E., Nader, A., Chubin, S., Lynch, C. and Green, J. D. 2010. Mullahs, guards, and bonyads: An exploration of Iranian leadership dynamics (Vol. 878). Rand Corporation.

Ramazani, Rouholla. K. 2013. Independence without freedom: Iran's foreign policy. University of Virginia Press.